

บทที่ 4

มุมมองของพระพุทธศาสนากระแสหลัก ผลกระทบจากปรากฏการณ์ จตุคามรามเทพและแนวทางในการแก้ไข

4.1 มุมมองของพระพุทธศาสนากระแสหลัก

พระพุทธศาสนากระแสหลักนั้นมีมุมมองต่อจตุคามรามเทพอย่างไร วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับจตุคามรามเทพนั้นควรเป็นไปในลักษณะใด และการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนต่อจตุคามรามเทพเป็นที่ยอมรับมากน้อยเพียงไรในสังคมไทย สำหรับมุมมองของกระแสหลักในที่นี้นั้น จะศึกษาจากทรรศนะของนักคิด นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จากเอกสาร และการสัมภาษณ์โดยตรง จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ทำให้เห็นถึงมุมมองต่าง ๆ เกี่ยวกับจตุคามรามเทพ และวิธีการปฏิบัติต่อจตุคามรามเทพดังนี้

4.1.1 มุมมองต่อจตุคามรามเทพของนักวิชาการ

พระพรหมคุณาภรณ์ (2550, น. 1-24) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับจตุคามรามเทพไว้ในประเด็นต่าง ๆ สรุปได้ว่า กระแสจตุคามรามเทพเกิดจากลักษณะของสังคมไทยที่ยอมรับนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เพราะนอกจากจะนับถือจตุคามรามเทพแล้ว คนไทยยังนับถือพระพรหม พระราหู พระพิฆเนศ ดังนั้น จึงไม่น่าเป็นห่วง เพราะชาวพุทธที่แท้จริงจะมีวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องในการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ เพื่อความถูกต้องและไม่เกิดผลเสียหาย สำหรับเรื่องที่น่าเป็นห่วงคือ มีกลุ่มคนบางกลุ่มที่ทำให้เกิดความสับสนขึ้นในสังคม เพราะไม่มีความรู้ในหลักการของพระพุทธศาสนา หรือไม่รู้แม้แต่เรื่องเกี่ยวกับจตุคามรามเทพ ซึ่งคนกลุ่มนี้ มีทั้งพระสงฆ์และฆราวาสที่เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์จากกระแสจตุคามรามเทพ โดยเฉพาะพระสงฆ์ จัดว่าเป็นการกระทำที่ทำให้เสียหลักการของพระพุทธศาสนา คือ พระรัตนตรัย และ พระธรรมวินัย เพราะการเอาเทพมาปลุกเสกในวัดนั้นเป็นเหมือนว่า พระไปนับถือเทพมากกว่าพระรัตนตรัย ดังนั้น สิ่งที่ต้องคือ พระต้องมีความรับผิดชอบต่อหลักการของพระพุทธศาสนา และรับผิดชอบต่อประชาชน นั่นคือ ต้องกระทำเพื่อประโยชน์สุข และเพื่อความเจริญในไตรสิกขาของประชาชน ดังนั้น พุทธศาสนิกชนต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเทวดา คือ ต้องรู้หลัก

ความสัมพันธ์ระหว่างเทพทั้งหลายกับปูชนียวัตถุ ปูชนียสถานในพระพุทธศาสนา และหลักความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทวดาหรือระหว่างคนกับเทพ

โดยเฉพาะในคติโบราณที่มีความเชื่อว่า พระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์เช่น พระแก้วมรกต พระพุทธชินราช หลวงพ่อโสธร เป็นต้น และในสถูปเจดีย์ที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นมีเทพผู้ใหญ่คอยพิทักษ์รักษา เพราะเทวดาเหล่านั้นเชื่อว่าจะได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าและในบางครั้งเทวดาเหล่านั้นอาจดลบันดาลสิ่งต่าง ๆ เช่นลาภ ยศ ให้แก่พุทธศาสนิกชนผู้ที่ได้บำเพ็ญคุณงามความดีตามสมควร จตุคามรามเทพ ก็มีคติเช่นเดียวกันโดยในตำนานเชื่อกันว่า จตุคามรามเทพในอดีตเป็นกษัตริย์ศรีวิชัยเมื่อสวรรคตแล้วได้จุติเป็นเทพคอยรักษาพระบรมธาตุเจดีย์ ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยหวังทำความดี จะได้บำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์เพื่อการตรัสรู้ธรรมในกายภาคนั้นๆ ดังนั้น จตุคามรามเทพอาจช่วยเหลือพุทธศาสนิกชนที่มาบูชาพระธาตุเพื่อเป็นการบำเพ็ญบารมีตามสมควร

ประการต่อมา จตุคามรามเทพยังคงอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรม และยังคงต้องเป็นไปตามกรรม ดังนั้นพุทธศาสนิกชนต้องถือธรรมเป็นหลักใหญ่ไม่ใช่ถือจตุคามรามเทพเป็นใหญ่ ถึงเทพจะมีคุณธรรมเหนือกว่ามนุษย์เพราะการจะเป็นเทพได้ต้องทำความดีบางอย่าง แต่ทั้งสองฝ่ายต้องมีไม่ตรีจิตต่อกัน มีเมตตาต่อกันโดยเฉพาะมนุษย์ต้องมีการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้เกิดปัญญา รู้จักคิดพิจารณาหาเหตุผล ไม่ใช่มัวแต่รอคอยความช่วยเหลือจากเทพแต่เพียงอย่างเดียว เพราะถ้ามัวแต่รอรับความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียวย่อมทำให้เกิดความอ่อนแอจนไม่มีใครช่วยได้ การกระทำของตนเองจึงเป็นหลักสำคัญที่จะพัฒนามนุษย์ให้สูงขึ้นตามธรรม และเป็นเครื่องพิสูจน์ความสามารถที่แท้จริงของมนุษย์ แต่ในขณะเดียวกันการกระทำนั้นต้องเป็นกรรมดีที่ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นจึงจะเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยปัญญา และถ้ามนุษย์โดยเฉพาะมนุษย์นั้นเป็นผู้ที่ฝึกฝนตนเองได้ซึ่งอาจทำให้มีคุณธรรมสูงกว่าเทพบางองค์ที่เป็นเทพมิชฌาปฏิรูป ดังนั้นการพึ่งตนเองจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด และเป็นหลักการที่พุทธศาสนิกชนต้องใส่ใจและยึดมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์

โดยหลักการดังกล่าวแล้ว จึงเป็นเรื่องที่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ต้องศึกษาให้เข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้องเพราะถ้าเชื่อว่า จตุคามรามเทพคือเทพที่ดี มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการบำเพ็ญความดี ดังนั้นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนควรทำคือ การบำเพ็ญความดีโดยเอาจตุคามรามเทพเป็นตัวอย่าง ไม่ใช่คอยรับเอาผลประโยชน์จากการบำเพ็ญความดีของจตุคามรามเทพ ต้องยึดเอาจตุคามรามเทพเพื่อเป็นกำลังใจให้มีความเข้มแข็งในการบำเพ็ญความดีให้สำเร็จ ไม่ใช่มองเห็นแต่ความศักดิ์สิทธิ์ของจตุคามรามเทพที่จะบันดาลสิ่งต่างๆ ให้ได้แล้วเข้าไปอ่อนนอนของเพียงอย่างเดียวซึ่งเป็นการหวัง

“ลาภลอยนอนคอยโชค” ดังนั้นจึงต้องลงมือกระทำโดยเอาความดีของจตุคามรามเทพเป็นแบบอย่างโดยเฉพาะหัวใจของจตุคามรามเทพคือพระบรมธาตุซึ่งเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าหรือของพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงต้องเอาพระรัตนตรัยเป็นหลักไม่ใช่ยกให้จตุคามรามเทพให้อยู่เหนือพระรัตนตรัยซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สมควร

โดยจากการศึกษาพบว่า จตุคามรามเทพนั้นมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยเป็นเทพที่ทำหน้าที่รักษาพระบรมธาตุเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุในวัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งถ้ายึดเอาตามความเชื่อนี้จตุคามรามเทพย่อมจัดเป็นพุทธศาสนิกชนได้ เพราะการคอยรักษาพระบรมสารีริกธาตุนั้นย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่ได้กระทำเพื่อพระพุทธศาสนา ในประเด็นนี้พระเทพปัญญาภววิ (สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2552) มีความเห็นอย่างเดียวกันว่า จตุคามรามเทพเป็นเทพรักษาพระธาตุซึ่งถือว่า เป็นลูกศิษย์พระพุทธเจ้า เป็นผู้รักษาพระพุทธศาสนา

พระเทพวิสุทธิภววิ มีความเห็นในประเด็นนี้ว่า จตุคามรามเทพนั้นเป็นเรื่องของเทพที่อยู่ในประเทศศรีลังกา ไม่ใช่เทพตามคติความเชื่อที่อยู่ในสังคมไทยเพราะพระบรมธาตุเจดีย์นั้นเป็นศิลปะของศรีลังกาซึ่งพระเถระชาวศรีลังกาน่าจะเป็นผู้ออกแบบในการสร้าง พร้อมกันนั้นได้สร้างจตุคามรามเทพไว้ที่บ้านใดตามคติความเชื่อที่ให้มียักษ์เฝ้าบ้านได้ที่เปรียบเหมือนการได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าสุดท้ายสรุปว่า เรื่องเทพนั้นเป็นเรื่องที่มีอยู่จริง แต่ก็เพียงเปลือกที่ห่อหุ้มพระพุทธศาสนาเท่านั้นจึงไม่ควรให้ความสำคัญมากเกินไป

เรื่องจตุคามรามเทพก็นับเป็นเรื่องของเทพประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นเกิดขึ้นในศรีลังกา ไม่ใช่ในสังคมไทย เนื่องจากต้นกำเนิดจตุคามรามเทพนั้นมาจากวัดพระมหาธาตุ นครศรีธรรมราช ซึ่งพระบรมธาตุเจดีย์นั้นเป็นศิลปะของศรีลังกา จึงอาจจะเป็นไปได้ว่าพระเถระชาวศรีลังกาออกแบบในสมัยนั้น และมีจตุคามรามเทพมาเฝ้าบ้านใดพระธาตุซึ่งเปรียบเสมือนการเฝ้าพระพุทธเจ้า โดยมีคติเหมือนกรุงเทพมหานครหรือทางภาคเหนือ ที่มียักษ์มาเฝ้า เช่นยักษ์วัดแจ้ง ยักษ์วัดโพธิ์ เรื่องเทพนั้นเป็นเรื่องที่มีอยู่จริงและจตุคามรามเทพเป็นเทพสัมมาทสิฐิที่มากปกป้องคุ้มครองเรียกว่าเทพอารักษ์ ซึ่งเรื่องเทพนี้เป็นส่วนที่ไม่ใช่แก่นของศาสนา เป็นเพียงส่วนเปลือกที่ห่อหุ้มพระพุทธศาสนาไว้ เรื่องจตุคามรามเทพที่ฮือฮาช่วงที่ผ่านมาเพราะคนไปกินเปลือกศาสนา ซึ่งอาจถือว่า เป็นเรื่องธรรมดา เพราะการจะเข้าถึงแก่นแท้พระพุทธศาสนา นั้นเป็นการยากหากว่าไม่มีบุญบารมีที่ได้สั่งสมมาอย่างบริบูรณ์ (พระเทพวิสุทธิภววิ, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2552)

รองศาสตราจารย์ ดอกเตอร์ ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ มองว่า จตุคามรามเทพนั้น เป็นความเชื่อในเรื่องของเทวดาท้องถิ่นที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวเอเชียอาคเนย์ที่เชื่อเรื่องผีและเรื่องเทวดา

ความเชื่อในจตุคามรามเทพนั้นเป็นความเชื่อเรื่องของเทวดาท้องถิ่น ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเลย เป็นวิญญาณนิยม (Animism) ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยหรือชาวเอเชียอาคเนย์ ซึ่งเชื่อหลัก ๆ อยู่ 2 เรื่องคือ เรื่องของผีสง และเรื่องเทวดา เพราะฉะนั้นจตุคามรามเทพเข้าข่ายเป็นความเชื่อของคนไทยเรื่องเทวดา (ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2552)

นอกจากนั้น ยังมีความเชื่อของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เชื่อว่า จตุคามรามเทพเป็นเทพารักษ์หรือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของของกษัตริย์โบราณแห่งอาณาจักรศรีวิชัยคือ พระเจ้าจันทรมานหรือพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชที่คอยอารักขาพระมหาธาตุเจดีย์คอยปกป้องพุทธศาสนิกชน คุ่มครองเมืองนครศรีธรรมราช และเป็นเทพดาประจำเมือง พระหลักเมือง “ทำวจตุคามรามเทพ เป็นเทพที่รักษาพระมหาธาตุ เป็นผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อท่านสิ้นพระชนม์ก็ได้จุติมาเป็นองค์จตุคาม ตามมารักษาเมืองนครฯ เมื่อสร้างพระบรมธาตุก็สร้างให้มีเทพรักษา” (นพพันธ์ ขจรพันธุ์, 2551, น. 71)

กำธร เลี้ยงสังธรรม (2550, น. 107-111) มีความเห็นว่า จตุคามรามเทพ หมายถึงเทวดาผู้รักษาพระพุทธรูปสิ่งใดในบริบทของลังกาโดยเทวดาดังกล่าวมีทั้งหมด 4 องค์ ได้แก่ สุมนเทวราช รามเทวราช ลักขณเทวราช และชัตตคามเทวราช แต่เมื่อไทยเรารับเอามาเป็นเทวดารักษาพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช กลับรับมาเพียง 2 องค์เท่านั้น ทั้งนี้ควรถือว่า จตุคามรามเทพนั้นเป็นเทวดาฝ่ายพระพุทธศาสนา และเป็นพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทโดยเฉพาะไม่ใช่พระโพธิสัตว์แบบพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน หรือเทพเจ้าฝ่ายพราหมณ์-ฮินดู

ไมเคิล ไรท (2550, น. 100-105) มีความเห็นว่า จตุคามรามเทพเป็นหนึ่งในกลุ่มเทพารักษ์ 4 พระองค์ ที่รักษาพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช โดยเทพารักษ์นั้นควรมีนามว่า ชัตตคามเทพองค์หนึ่ง รามเทพองค์หนึ่ง สุมนเทพองค์หนึ่ง และลักขณเทพหรือนาคเทพองค์หนึ่ง และ จตุคามรามเทพ หมายถึง เทวดาฮินดู 2 องค์ คือพระชัตตคาม และพระราม

จากทรรศนะที่หลากหลายต่าง ๆ สามารถจัดกลุ่มความคิดเห็นเกี่ยวกับจตุคามรามเทพได้เป็น 2 หมวดคือ กลุ่มที่เห็นว่า จตุคามรามเทพคือเทพในพระพุทธศาสนาเถรวาท และกลุ่มที่เห็นว่า จตุคามรามเทพเป็นเทพของศาสนาพุทธมหายานและพราหมณ์-ฮินดู โดยกลุ่มที่มีความเห็นว่า จตุคามรามเทพนั้นเป็นเทพในพระพุทธศาสนาเพราะเชื่อว่า จตุคามรามเทพคือ

เทพที่รักษาพระบรมธาตุเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็นเทวดาผู้รักษาพระพุทธรูปสี่หิิงค์ในบริบทของลังกา ดังนั้น จตุคามรามเทพจึงเป็นเทพในพระพุทธรูปศาสนา

ส่วนกลุ่มที่มีความเชื่อว่า จตุคามรามเทพนั้นคือเทพของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เพราะการสร้างจตุคามรามเทพในสังคมไทย เป็นการสร้างโดยเลียนแบบมหาเทพในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เช่น จตุคามรามเทพรุ่นทรัพย์วิเศษ ที่มีลักษณะเป็นองค์พระพรหม 4 หน้า แต่ถือศาสตราวุธคือจักรของพระนารายณ์ และตรีศูลของพระศิวะประทับบนพญานาคราช ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของท้องทะเล มีสัตว์ประจำ 12 นักษัตรอยู่บนฐานล่างสุด (ภัทรพร สิริกาญจน, 2551, น. 54)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า จตุคามรามเทพน่าจะเป็นเทพในพระพุทธรูปศาสนาพุทธนามหายานมากกว่าที่จะเป็นเทวดา เพราะอาณาจักรศรีวิชัยนั้น พระพุทธรูปศาสนาพุทธนามหายานมีความเจริญรุ่งเรืองกว่าเทวดา และพระมหาธาตุเจดีย์ เมืองนครศรีธรรมราชนั้นยังสร้างตามแบบคติของพระพุทธรูปศาสนาพุทธนามหายาน (ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์พันธ์, 2550, น. 113-137) นอกจากนี้ รูปแบบการสร้างจตุคามรามเทพยังเป็นการผสมผสานระหว่างความเป็นพระโพธิสัตว์ตามคติพระพุทธรูปศาสนาพุทธนามหายานที่แสดงถึงความมีเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์อย่างไม่จำกัด และความเป็นเทพเจ้าผู้ที่ฤทธิ์เดชเหนือฟ้าดินสามารถดลบันดาลทุกสิ่งให้ผู้ศรัทธาได้ตามปรารถนา ซึ่งเป็นลักษณะของเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (ภัทรพร สิริกาญจน, 2551, น. 54) ดังนั้น จตุคามรามเทพจึงน่าจะเป็นเทพในพระพุทธรูปศาสนาพุทธนามหายานที่ผสมผสานกับเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู แต่ได้รับความศรัทธาและการความเคารพบูชาในบริบทของพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทในสังคมไทย แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดซึ่งไม่ว่า จตุคามรามเทพจะเป็นเทพในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทพระพุทธรูปศาสนาพุทธนามหายาน หรือแม้แต่เป็นเทพในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือ จตุคามรามเทพนั้นถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความดี ที่ผู้นับถือควรระลึกถึงอยู่เสมอในการดำเนินชีวิตและกระทำแต่ความดีซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกต้องที่สุดในการนับถือจตุคามรามเทพ ประเด็นต่อมาคือ เมื่อใช้หลักเกณฑ์ในการตัดสินโดยใช้พระไตรปิฎกจตุคามรามเทพอาจเป็นไปได้เพียงภุมมัญญูเทวดาเท่านั้นเพราะชื่อจตุคามรามเทพนั้นไม่มีปรากฏในพระไตรปิฎก ดังนั้นจตุคามรามเทพจึงเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทเพียงเป็นเทวดาองค์หนึ่งเท่านั้น และอาจเป็นไปได้ทั้งเทวดาในพระพุทธรูปศาสนาและเทวดานอกพระพุทธรูปศาสนา

4.1.2 เกณฑ์การยอมรับในการนับถือจตุคามรามเทพ

บุคคลผู้มีความศรัทธาในในจตุคามรามเทพนั้นมีหลายกลุ่ม หลายประเภทโดยมีลักษณะที่แตกต่างกันตามความเชื่อ ความศรัทธา และการเข้าร่วมในกระแสจตุคามรามเทพ โดยพระราชบัญญัติร่างสืได้แบ่งกลุ่มคนเป็น 2 ประเภท ประเภทที่หนึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความเชื่อต่อจตุคามรามเทพตามคำโฆษณาชวนเชื่อของสื่อต่าง ๆ โดยไม่ได้มีการพิจารณา แม้ว่าบางคนจะมีการศึกษาที่ดีแต่กลับเป็นคนที่มีความเชื่ออันแรงกล้าทำให้มีความเชื่อในจตุคามรามเทพ และคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์จตุคามรามเทพมากที่สุด ประเภทที่สองเป็นกลุ่มคนที่มีความเชื่อที่หนักแน่นมุ่งหาคำตอบที่เป็นจริงซึ่งคนกลุ่มนี้จะไม่ได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์จตุคามรามเทพ

จตุคามรามเทพนั้น มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของคนไทย 2 ประเภทคือพวกที่อยู่กับความเชื่อกับพวกที่อยู่กับความจริง พวกที่อยู่กับความเชื่อนั้นเมื่อมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เมื่อได้ยินได้ฟังครั้งแรกก็เริ่มเชื่อ เมื่อได้ยินได้ฟังครั้งที่สองจะเชื่อโดยสนิทใจว่าเป็นความจริง คนประเภทนี้มีอยู่ในสังคมไทยมากจนสังคมไทยกลายเป็นสังคมแห่งความเชื่อ จตุคามรามเทพเป็นส่วนหนึ่งที่ตอบสนองเรื่องการค้าเป็นหลัก และคนพวกนี้จะไปเป็นลูกค้าของความเชื่อคือผู้สร้างจตุคามรามเทพรวมทั้งพวกที่มีการศึกษามากขึ้นแต่จิตใจยังคงอ่อนแอ ซึ่งคนพวกนี้ก็จะยอมรับหรือเชื่อถือจตุคามรามเทพ ส่วนคนที่เขามีใจหนักแน่นต้องการความจริง ปรากฏการณ์จตุคามรามเทพจะไม่ส่งผลกระทบต่อคนเหล่านี้ (พระราชบัญญัติร่างสื, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2552)

วัชร งามจิตตรเจริญ ได้แยกคนเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ทำมาหากินกับจตุคามรามเทพ กลุ่มที่นับถือและไปบูชาจตุคามรามเทพโดยใช้เป็นที่พึ่งทางใจ และคนทั่วไปที่อาจจะศรัทธา แต่ไม่มากถึงขนาดที่ต้องไปเข้าบูชา หรือเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้สนใจ ไม่ได้เข้าบูชา และคนแต่ละกลุ่มนั้นยังมีวิธีการนับถือจตุคามรามเทพแตกต่างกัน

ต้องแยกคนเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ทำมาหากินกับจตุคามรามเทพซึ่งจะได้ประโยชน์ เพราะช่วงจตุคามขาขึ้นทำให้มีรายได้ดี ลงทุนน้อยได้กำไรงาม เช่น ลงทุนร้อยอาจได้เป็นหมื่นเป็นแสน ถ้าทำเป็นแสนอาจจะได้หลายล้าน พวกนี้ก็จะจำรวบจากพุทธพาณิชย์ แต่บางคนก็อาจขาดทุน จนต้องนำจตุคามไปเททิ้งซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ควรทำอย่างยิ่งเพราะเป็นการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ กลุ่มที่นับถือและไปบูชาจตุคามรามเทพ ถ้ามองในมุมหนึ่งคนเหล่านี้ก็ได้ที่พึ่งทางใจ เพราะเขามีความเชื่อมีความศรัทธา

ทำให้เขามีกำลังใจในการสู้ชีวิต และคนทั่วไปที่อาจจะศรัทธาแต่ไม่มากถึงขนาดที่ต้องไปเข้าบูชา หรือเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้สนใจ ไม่ได้เข้าบูชา หรือสนใจที่จะบูชา เขาก็ไม่ได้รับทั้งผลดีและผลเสีย ไม่ได้ผลกระทบอะไร (วัชระ งามจิตตเจริญ, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2552)

ดังนั้น บุคคลผู้ที่นับถือจตุคามรามเทพนั้น จึงมีหลายประเภทและหลายระดับ ดังที่กล่าวมาแล้ว โดยสรุปได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. กลุ่มที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในจตุคามรามเทพอย่างแท้จริง
2. กลุ่มที่มีความศรัทธาในจตุคามรามเทพเพราะหวังผลประโยชน์ตอบแทน
3. กลุ่มที่วางตัวเป็นกลางอาจจะศรัทธาแต่ไม่ได้แสวงหาหรือไปเข้าบูชา เหมือนสองกลุ่มข้างต้น หรืออาจจะไม่ได้ศรัทธาแต่ใช้จตุคามรามเทพในทางอื่นเช่น ห้อยเป็นเครื่องประดับ

สำหรับวิธีการปฏิบัติตนในการนับถือจตุคามรามเทพของพุทธศาสนิกชนนั้น มีลักษณะต่าง ๆ ทั้งที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย และไม่ถูกต้อง มีทั้งการกระทำที่สังคมส่วนใหญ่เห็นว่าสมควร และไม่สมควร ดังนี้

การนับถือจตุคามรามเทพของพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ นั้น ในส่วนของคฤหัสถ์อาจถือเป็นเรื่องธรรมดาของสังคมไทย เพราะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอิทธิปาฏิหาริย์ หรือเรื่องศรัทธาความเชื่อนี้มีอยู่ในสังคมไทยมาช้านานแล้ว จตุคามรามเทพเป็นเพียงความเชื่ออย่างหนึ่งในสังคมไทยเท่านั้น (วัชระ งามจิตตเจริญ, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2552) พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2552) มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า กระแสจตุคามรามเทพไม่ต่างจากกระแสของเทพทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว ไม่ต่างจากการไปไหว้ศาลเจ้า ปู่ตา เจ้าพ่อเจ้าแม่ทั้งหลาย เพราะความเชื่อเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในสังคมไทย และเป็นสิ่งที่มาคู่กับชีวิตและจิตใจของคนไทยเหมือนกับพุทธศาสนา ดังนั้น ความเชื่อ ความศรัทธาในจตุคามรามเทพของคฤหัสถ์ทั้งหลายย่อมเป็นสิ่งที่สามารถทำได้โดยไม่ผิดหลักการแต่อย่างใด หากไม่เป็นความเชื่อ ความศรัทธาโดยหวังจะให้จตุคามรามเทพดลบันดาลสิ่งที่ตัวเองต้องการที่ตัวเองไม่ทำอะไรเช่น การบนบานสักการบูชา อ้อนวอนให้จตุคามรามเทพช่วยเหลือเป็นต้น ส่วนประเด็นที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อพระพุทธศาสนานั้นคือ การเข้าไปร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ในการสร้างจตุคามรามเทพของพระสงฆ์ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ และยังเป็น การผิดหลักการของพระพุทธศาสนาและพระธรรมวินัยอีกด้วย ดังจะได้กล่าวถึงในหัวข้อที่ 4.2 ต่อไป ดังนั้นในหัวนี้จะกล่าวเฉพาะการเข้าไปร่วมในกระแสจตุคามรามเทพของพระสงฆ์ที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้เท่านั้น

พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่เห็นว่า การสร้างจตุคามรามเทพของพระสงฆ์นั้น ถ้าเป็นไปด้วยมีเจตนาที่บริสุทธิ์มุ่งสงเคราะห์ประชาชน กระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะก็สามารถทำได้

เพราะการสร้างจตุคามรามเทพก็ไม่ต่างจากการสร้างพระเครื่องหรือวัตถุมงคลทั่วไป โดยพระราชบัญญัติรังสีมีความเห็นว่า พระสงฆ์ย่อมต้องมีการบริหารจัดการที่จำเป็นต้องใช้เงิน และการสร้างจตุคามรามเทพสามารถมาช่วยสร้างรายได้ให้แก่วัดได้ ดังนั้นจึงควรเห็นใจพระที่ทำการบริหารจัดการเหล่านี้ เพราะไม่ได้ทำเพื่อตัวเอง

พระสงฆ์ต้องมีการบริหารจัดการวัด เมื่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดูแลคณะสงฆ์ไม่มีงบประมาณให้ หรือให้แต่ก็ไม่เพียงพอกับการบริหารจัดการต่าง ๆ ยิ่งเมื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางคณะสงฆ์ แต่ไม่มีงบประมาณให้ จึงทำให้พระสงฆ์บางรูปท่านไม่สามารถทำงานได้ เพราะการบริหารจัดการต่าง ๆ เช่นค่าน้ำ ค่าไฟ การศึกษา ล้วนต้องใช้เงินทั้งสิ้น ดังนั้นเมื่อท่านมองว่า การสร้างจตุคามรามเทพจะทำให้มีงบประมาณมาใช้จ่ายในการบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ภายในวัดท่านจึงจำเป็นต้องทำ แม้ว่าจะเป็นการเบียดเบียนจากหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งในประเด็นนี้นับว่า เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจ (พระราชบัญญัติรังสี, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2552)

พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2552) มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ถ้าการสร้างจตุคามรามเทพของพระสงฆ์นั้นเป็นไปโดยการสังเคราะห์ประชาชนด้วยหลักสังคหวัตถุ ย่อมเป็นเรื่องที่ถูกต้อง เพราะเป็นไปตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และศฤงคารที่มีต่อกัน วัชระ งามจิตเจริญ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ต้องมองเป็น 2 ระดับคือ ระดับเคร่งครัดและระดับที่ไม่เคร่งครัด และการสร้างจตุคามรามเทพนั้นสามารถยอมรับได้ถ้าการสร้างนั้นเป็นไปด้วยความถูกต้อง สุจริต และเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเหมือนการสร้างวัตถุมงคลทั่วไปที่ได้รับการยอมรับในสังคมไทย

ต้องมองเป็นสองระดับคือ (1) ในระดับเคร่งครัดเรื่องนี้ถือว่าเป็นกระพี้ของศาสนา และเป็นการมอมเมาคนด้วยเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่สอนให้คนรู้จักการพึ่งตนเอง ซึ่งขัดกับหลักการทางพระพุทธศาสนา (2) ในระดับที่ลดความเข้มงวดลงมา เช่นมองอย่างการปลูกเสก การพุทธาภิเษกพระเครื่อง หรือวัตถุมงคลทั่วไปในสังคมไทย ซึ่งสังคมไทยส่วนใหญ่ยอมรับ และถ้าทำด้วยเจตนาดีวิธีการโปร่งใส สุจริต นั้นย่อมเป็นเรื่องที่พอรับได้ (วัชระ งามจิตเจริญ, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2552)

สุมนา ตั้งคณะสิงห์ มีความเห็นว่า การเข้าไปร่วมสร้างจตุคามรามเทพนั้น เป็นเป็นการช่วยสงเคราะห์ประชาชนด้วยความเมตตา และยังเป็นการสังสมบุญให้กับตนเอง เพราะการที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ คือ บรรลุพระนิพพานนั้นต้องใช้เวลาที่ยาวนาน และต้องมีบุญบารมีที่เต็มเปี่ยมด้วย แม้ว่าจะเป็นกรณีพิเศษวินัย แต่ถ้ามุ่งการสงเคราะห์ก็ย่อมสามารถกระทำได้

บทบาทของพระสงฆ์คือเข้าไปแผ่เมตตาแผ่พุทธคุณให้กับเหยียดตุคามรามเทพ เพราะถ้าเราเชื่อว่า ทำวจุตุคามรามเทพคือเทพที่รักษาพระพุทธรูปศาสนา คือบุคคลในประวัติศาสตร์ ซึ่งท่านต้องการมาช่วยเหลือมนุษย์ อยากทำความดี ดังนั้นการสร้างจุตุคามรามเทพของพระสงฆ์จึงเป็นการอนุเคราะห์ สงเคราะห์ ช่วยเหลือประชาชนด้วยกัน ส่วนในด้านหลักพระธรรมวินัย ถ้าโดยหน้าที่และหลักการแล้วถือว่า ไม่ถูกต้องเพราะหน้าที่ของพระสงฆ์คือการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า และการแสวงหาทางพ้นทุกข์ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด เป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด แต่ระยะทางก่อนที่จะถึงความพ้นทุกข์คือพระนิพพานนั้นยาวไกลมาก ดังนั้นการช่วยเหลือประชาชนในระหว่างทางนั้นจึงเป็นการสังสมบุญบารมีอีกทางหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องที่พระสงฆ์ช่วยได้ ดังนั้นจึงทำได้ถ้ามีเจตนาเพื่อการสงเคราะห์ (สุมนา ตั้งคณะสิงห์, สัมภาษณ์, สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2552)

นอกจากนั้น การสร้างจุตุคามรามเทพยังทำให้พุทธศาสนิกชนได้รับประโยชน์หลายประการเช่น การนำปัจจัยที่ได้มาสร้างหรือการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะและถาวรวัตถุในวัดหรือหน่วยงานต่าง ๆ มีโรงเรียน วิทยาลัยเป็นต้น หรือการให้ทุนการศึกษาแก่ภิกษุสามเณรและนักเรียนนักศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า ทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์นั้นยังมีกลุ่มคนที่สร้างจุตุคามรามเทพด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ และไม่ได้แสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้อง ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรสนับสนุน โดยจำลอง ผึ้งชลจิตร เชื่อว่า จตุคามรามเทพได้ช่วยเหลือพระในการสร้างเสนาสนะถาวรวัตถุต่าง ๆ ภายในวัด

จตุคามฯ ท่านช่วยเรื่องสิ่งก่อสร้างที่จำเป็นของพระ ที่ผ่านมามีวัดต้องหาเงินสร้างสิ่งเหล่านี้เองทั้งนั้น พอท่านาเกลียดคนก็ด่าวัด แต่ในสมัยที่วัดอยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ วัดร้างไปก็รื้อวัด พอย้ายไปสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมก็ไม่ดีขึ้นโลกเปลี่ยนไปแล้ว จะให้พระอยู่ศาลาห่มผ้าแล้วคุณอยู่ตึกสบายคนเดียวหรือ พระต้องมีที่อยู่ สามเณรต้องมีที่ศึกษาเล่าเรียน ท่านเจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุบอกว่า ถ้าสร้างจตุคามฯ โดยมีจุดประสงค์เรื่องการศึกษาจะประสบความสำเร็จมากกว่าอย่างอื่น พระจึงต้องทำเรื่องเหล่านี้ (จำลอง ผึ้งชลจิตร, 2550, น. 66)

จากทรรศนะต่าง ๆ ทำให้เห็นว่า การสร้างจุตุคามรามเทพของพระสงฆ์นั้นเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ และพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ให้การยอมรับ ถ้าเป็นไปด้วยความถูกต้องคือ เป็นการเข้าไปช่วยเหลือ อนุเคราะห์ สงเคราะห์พุทธศาสนิกชน เป็นการกระทำด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับได้ แต่ถ้าเป็นการเข้าไปเพื่อแสวงหาลาภ และผลประโยชน์ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ เพราะเป็นการผิดหลักพระธรรมวินัย ผิดหลักการพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชน

ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย และเห็นว่า เป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อพระพุทธศาสนา (ดูหัวข้อที่ 4.2) ดังนั้น ถ้าการสร้างจตุคามรามเทพของพระสงฆ์เป็นไปด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์มุ่งสงเคราะห์ พุทธศาสนิกชนด้วยหลักสังคหวัตถุย่อมสามารถกระทำได้ เพราะการสร้างจตุคามรามเทพไม่ต่างจากการสร้างพระเครื่องหรือวัตถุมงคลทั่วไป และไม่ทำให้เสียหลักการในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง เพราะสิ่งใดที่ไม่ได้ทำเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง ย่อมแสดงให้เห็นถึงความมีเมตตาและความอนุเคราะห์ต่อบุคคลอื่นของผู้ที่สร้างจตุคามรามเทพ ได้เป็นอย่างดี และเป็นการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอีกด้วย นอกจากนี้ ผลประโยชน์ที่เกิดจากการสร้างจตุคามรามเทพยังก่อให้เกิดประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากมายทั้งใน ด้านการศึกษาและการสร้างเสนาสนะต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา และในหน่วยงานราชการต่าง ๆ รวมถึงสถาบันการศึกษามีโรงเรียน วิทยาลัย เป็นต้น ซึ่งนับว่า เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อส่วนรวม

4.2 ผลกระทบจากปรากฏการณ์จตุคามรามเทพต่อหลักการ พระพุทธศาสนากระแสหลัก

พระพุทธศาสนากระแสหลักนั้นมุ่งเน้นในการรักษาพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรง แสดงไว้เพื่อให้มีความถูกต้องสูงสุดทั้งด้านคำสอนที่เป็นส่วนมฆฌณธรรมเทศนา และส่วนที่เป็น มัชฌิมาปฏิปทา โดยในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงผลกระทบจากปรากฏการณ์จตุคามรามเทพต่อหลัก คำสอนในส่วนที่เป็นมัชฌิมาปฏิปทาเท่านั้น โดยมุ่งเน้นถึง หลักไตรสิกขา หลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักกรรม และศรัทธา เพราะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและเป็นหลักปฏิบัติทางด้าน ศีลธรรมและจริยธรรม และเป็นข้อประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งนับว่ามีความเกี่ยวข้องกับ พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยท่ามกลางกระแสจตุคามรามเทพ และจากการศึกษาปรากฏการณ์ จตุคามรามเทพที่เกิดขึ้นในสังคมไทยโดยการสัมภาษณ์และการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทำให้เห็นว่า ปรากฏการณ์จตุคามรามเทพนั้นส่งผลกระทบต่อหลักการของพระพุทธศาสนากระแสหลัก ดังนี้

4.2.1 ผลกระทบต่อหลักไตรสิกขา

หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักเบื้องต้นในการฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีความพร้อมในการกระทำคุณงามความดี และเพิ่มพูนสติปัญญาของตนเองให้ยิ่งขึ้นไป และเป็นหลักการที่พุทธบริษัททั้งหลายต้องประพฤติปฏิบัติตาม แต่จากการศึกษาพบว่า การปฏิบัติตน ในท่ามกลางกระแสจตุคามรามเทพของพุทธศาสนิกชนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์นั้น เป็นการปฏิบัติ

ที่ขัดกับหลักไตรสิกขา เพราะเป็นการปฏิบัติที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อฝึกอบรมความประพฤติให้มีระเบียบวินัย มีความสุจริตทั้งทางกาย วาจา ใจและอาชีวะ ไม่ได้เป็นการปฏิบัติเพื่อฝึกอบรมจิตใจให้มีคุณธรรม มีความมั่นคง และสุดท้ายไม่ได้เป็นการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดสติปัญญาในการทำ ความเห็นให้ถูกต้องจนสามารถชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ได้ ในทางตรงกันข้ามพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์ต่างตกอยู่ในกระแสจตุคามรามเทพแทบทั้งสิ้น จนเป็นเหตุให้ถูกมองว่า พระพุทธศาสนาในสังคมไทยนั้นล้มเหลว โดยสาเหตุที่สำคัญเบื้องต้นที่ทำให้พุทธศาสนิกชนนั้นหันไปให้ความสนใจ หรือให้ความเคารพนับถือในจตุคามรามเทพจนนำไปสู่การสร้างจตุคามรามเทพออกมานับร้อยนับพันรุ่น นั่นคือการขาดการศึกษาของพระสงฆ์และคฤหัสถ์ โดยเฉพาะพระสงฆ์ผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชนกลับไม่ได้ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ แต่เข้าร่วมในกระแสสังคมด้วยความโลภ ความหลงมงายเสียเอง ทำให้การประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ คลาดเคลื่อนไปจากหลักการของพระพุทธศาสนา นอกจากเป็นการไม่สำรวมแล้วยังผิดพระวินัยบัญญัติด้วย แม้ว่าจะเป็นเพียงสิกขาบทเล็กน้อยก็ตาม ดังที่พระเทพวิสุทธิกวีได้กล่าวไว้ว่า

ในส่วนพระวินัยนั้นการสร้างจตุคามรามเทพทำให้ผิดเพียงสิกขาบทเล็กน้อยซึ่งจัดเป็นความต่างพริ้วของศีลเท่านั้น เพราะประการแรก พระสงฆ์เหล่านั้นไม่ได้หมดความศรัทธาในพระรัตนตรัย และไม่ได้ไปลักขโมย ไม่ได้ทำมุสาวาทอย่างไร แต่ถึงกระนั้นการสร้าง จตุคามรามเทพของพระสงฆ์ก็ถือว่า เป็นการทำให้พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาย่อหย่อนไป คือทำให้ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มันเอียงไป ขาดความเพียรในการประกอบศาสนกิจ ขาดสติหรือสติไม่มั่นคง ไม่มีสมาธิ สุดท้ายจึงนำไปสู่การขาดปัญญาความรู้ที่ถูกต้อง ซึ่งทำให้พระสงฆ์เหล่านั้นไม่สามารถเข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาได้ เป็นเพียงติดอยู่กับเปลือกกับกระทู้ของพระศาสนาเท่านั้น (พระเทพวิสุทธิกวี, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2552)

พระราชบัญญัติรังสีมีความเห็นอย่างเดียวกันในประเด็นนี้ว่า การที่พระสงฆ์สร้างจตุคามรามเทพนั้นผิดทั้งพระวินัยบัญญัติ และเป็นการกระทำที่เบี่ยงเบนจากพุทธธรรม ทั้งไม่ใช่หน้าที่ที่พระสงฆ์จะต้องกระทำ

เมื่อมองโดยหลักการพระพุทธศาสนาแล้วถือว่า พระสงฆ์นั้นมีความเบี่ยงเบน คือเบี่ยงเบนออกจากแนวทางพระพุทธศาสนา ออกจากแนวทางของสงฆ์ เพราะแนวทางของสงฆ์ไม่ใช่การมาแสวงหารายได้แบบนี้และโดยเฉพาะจตุคามรามเทพนั้นจัดว่าเป็นพุทธพาณิชย์ ฉะนั้นการที่พระสงฆ์ไปสร้าง จตุคามรามเทพจึงไม่สอดคล้องกับสิกขาของพระสงฆ์ ไม่สอดคล้องกับอาชีวะของพระสงฆ์ ซึ่งอาจเป็นผลเสียในระยะยาวเพราะจะเป็นที่ยอมรับกันว่า ทำอย่างนี้เป็นเรื่องที่ถูกต้องเพราะหลักการ

พระพุทธศาสนานี้ให้ความสำคัญในเรื่องวัตถุน้อยเห็นได้จากสมัยพุทธกาล เริ่มต้นพระพุทธเจ้าทรงอยู่ในป่า แต่ถ้ามีใครมาถวายปัจจัยต่าง ๆ หรือสร้างเสนาสนะให้ซึ่งล้วนแต่เป็นความศรัทธาของเขา พระสงฆ์ไม่มีหน้าที่ที่ต้องทำอย่างนี้ (พระราชบัญญัติร่างสี่, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2552)

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติร่างสี่ยังเห็นว่า พระสงฆ์นั้นไม่รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง เพราะพระสงฆ์ไม่ได้ศึกษาพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง จึงทำให้พระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่นับปฏิบัติไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย หรือเป็นการปฏิบัติที่ไม่มีพระธรรมวินัย

พระสงฆ์นั้นไม่รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่รู้ว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างไร ทรงมอบภาระหน้าที่อย่างไรไว้ให้ โดยเฉพาะพระธรรมวินัยที่พระสงฆ์ไม่ได้ศึกษาเรียนรู้อย่างจริงจัง จึงทำให้พระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่นับปฏิบัติไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย หรือเป็นการปฏิบัติที่ไม่มีพระธรรมวินัย ซึ่งทำให้เบี่ยงเบนไป เช่น การสร้างเจตคามฯ ซึ่งเป็นเรื่องที่ผิด แม้การแสดงว่าตัวเองเข้าถึงธรรมก็เป็นเรื่องหลอกลวง การปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ผิดพระธรรมวินัยนี้แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่มีความโลก ความโกรธ ความหลง เป็นฐาน จึงทำให้ไปร่วมสร้างเจตคามรามเทพ โดยไปเป็นเจ้าพิธี หรือการรับมาขาย ในที่สุดก็ละทิ้งการปฏิบัติที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ (พระราชบัญญัติร่างสี่, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2552)

นอกจากนั้น ยังมองว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่ได้แนะนำสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนตั้งมั่นอยู่ในหลักแห่งพระพุทธศาสนา คือ การละชั่ว ทำดี และทำจิตใจให้หมดจด และทำตัวเหมือนเป็นคนตาบอดจูงคนตาบอดซึ่งทำให้มองอะไรไม่เห็นด้วยกันทั้งสองฝ่าย

พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังไม่ได้แนะนำสั่งสอนให้ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การสอนให้เขารู้จักละความชั่ว ทำความดี และการขัดเกลาความเห็นแก่ตัว ความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งจะทำให้พุทธศาสนิกชนจะเข้าใจพระพุทธศาสนามากขึ้น ไม่อย่างนั้นแล้วพุทธศาสนิกชนจะขาดการศึกษา คือ ไม่ได้ศึกษาพระธรรมวินัยแล้วนำไปปฏิบัติ กลายเป็นเพียงแค่ผู้ติดตามพระสงฆ์ หรือภิกษุที่มีชื่อเสียงเท่านั้นเอง เปรียบเทียบเหมือนคนตาบอดจูงคนตาบอด ซึ่งไม่เห็นอะไรเลยเพราะไม่ได้เข้าถึงธรรมวินัยเลย สุดท้ายแล้วก็สรุปเอาว่า พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ไม่มีคุณค่าอะไร (พระราชบัญญัติร่างสี่, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2552)

พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2552) มีความเห็นอย่างเดียวกันว่า “สร้างเจตคามรามเทพ ไม่ใช่กิจของสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย” นอกจากนี้ การสร้างเจตคามรามเทพของพระสงฆ์ ยังแสดงให้เห็นถึงความไม่รู้จักภาวะฐานะของตนเอง ความขาดสติ

ความขาดจิตสาธารณะ ความไม่รู้หลักการแห่งพระพุทธศาสนา ว่าสิ่งไหนถูก สิ่งไหนผิด สิ่งไหนควรทำ และไม่ควรทำ เป็นการปิดกั้นปัญญาของพุทธศาสนิกชนที่ยังพอแนะนำได้ให้ มีคอบอดยิ่งขึ้นไปอีก และเป็นการฉวยโอกาสแสวงหาลาภจากประชาชน ซึ่งในประเด็นนี้พระครูปลัดสัมพิพัฒน์นวราจารย์ได้กล่าวไว้ว่า

การที่พระสงฆ์ผู้นำจิตวิญญาณมาสร้างจตุคามรามเทพนั้น เพราะว่าพระสงฆ์ไม่รู้ภาวะฐานะของความเป็นชาวพุทธ ขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ขาดสติความระลึกรู้ถึงข้อที่ควรทำในฐานะเป็นชาวพุทธ และขาดจิตสำนึกของสาธารณะ ที่จะเตือนสติ หรือแนะนำสั่งสอนประชาชนว่า การสร้างจตุคามรามเทพนั้นถูกต้อง หรือไม่เหมาะสมอย่างไร... พระสงฆ์ไม่ได้แนะนำสั่งสอนให้ประชาชนเข้าใจ ในทางตรงข้ามกลับเป็นการฉวยโอกาสในการหาลาภ หรือเป็นการทำให้ศรัทธาของของประชาชนที่ผิดหลักการไปแล้วนั้นให้มันผิดขึ้นไปอีก ยิ่งถ้าพระสงฆ์กระทำทั้งที่รู้ว่าเป็นความผิดเพราะถูกความโลภเข้าครอบงำ จึงเหมือนกับว่า พระสงฆ์นั้นได้สร้างสิ่งที่ไปทับถมความรู้ทับถมปัญญาและความศรัทธาประชาชนที่ยังอาจพอแนะนำสั่งสอนให้เห็นแสงสว่างได้ (พระครูปลัดสัมพิพัฒน์นวราจารย์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2552)

รองศาสตราจารย์ ดอกเตอร์ วัชรระ งามจิตตรเจริญ มองว่า การที่พระสงฆ์สร้างจตุคามรามเทพนั้น เป็นความไม่เหมาะสมเพราะเป็นการมอมเมาคนด้วยเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่สอนให้คนรู้จักการพึ่งตนเอง และยังทำให้พระสงฆ์นั้นผิดสิกขาบทบัญญัติหลายข้อ ทั้งสิกขาบทที่เป็นเพียงความผิดเล็กน้อย หรืออาจเป็นความผิดร้ายแรงถึงขั้นต้องอาบัติปาราชิก

สิ่งที่พึงระวังในการไปเป็นเจ้าของพิธี คือ พระสงฆ์ต้องไม่ไปทำอะไรที่เหมือนกับอวดโอ๋ ปาฏิหาริย์ เช่นทำให้จตุคามรามเทพเคลื่อนไหว หรือทำให้มีแสงต่าง ๆ ซึ่งถ้าเป็นเรื่องที่ท่านทำได้จริง การกระทำอย่างนี้ก็เป็นเรื่องที่ดีพระวินัยคือเป็นอาบัติทุกกฏ แต่ถ้าไม่ได้ทำได้จริงอาจจะผิดถึงขั้นปาราชิก เพราะมีคนเข้าใจว่าท่านมีอิทธิปาฏิหาริย์แต่ท่านไม่มี และยังอาจเข้าข่ายเป็นการหลอกลวงซึ่งอนุโลมเข้ากับการผิดศีลข้อมุสาวาทได้ ซึ่งการกระทำดังนี้นับว่า เป็นเรื่องที่น่ากลัวมาก เพราะนอกจากพระสงฆ์เองจะผิดพระธรรมวินัยแล้ว ยังก่อให้เกิดความเสียหายต่อพระพุทธศาสนาโดยภาพรวม (วัชรระ งามจิตตรเจริญ, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2552)

สุมนา ตั้งคณะสิงห์ (สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2552) มีความเห็นอย่างเดียวกันว่า “ถ้าโดยหน้าที่และหลักการแล้วถือว่าไม่ถูกต้อง เพราะหน้าที่ของพระสงฆ์ คือ การเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า และการแสวงหาทางพ้นทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด เป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด”

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้เห็นว่า พระสงฆ์การศึกษาตามหลักพระธรรมวินัยที่แท้จริง หรือหลักไตรสิกขา ทำให้ละเลยการปฏิบัติที่ถูกต้อง คือ การไม่ตั้งมั่นในศีลหรือสิกขาบทบัญญัติ ทำให้เกิดความเสียหายต่อความประพฤติของพระสงฆ์เอง และการขาดการศึกษานี้เอง ทำให้พระสงฆ์นั้นประพฤติผิดหลักไตรสิกขา เพราะไม่สามารถรู้ได้ว่า สิ่งใดผิดสิ่งใดถูก สิ่งใดควรกระทำและไม่ควรกระทำ โดยเฉพาะการกระทำที่ทำให้ผิดศีล หรือสิกขาบทบัญญัติ เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับจตุคามรามเทพในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ที่ตนไม่รู้ และไม่สามารถยืนยันได้นั้น ย่อมเป็นการกระทำมั่วสวาทซึ่งผิดอาบัติปาจิตตีย์ (วิ.มหา.2/10/198) หรือการกระทำของพระภิกษุบางรูปที่เสมือนเป็นการอวดฤทธิ์แก่ประชาชน ยังเข้าข่ายการอวดอุตริมนุสสรธรรม ซึ่งเป็นการผิดพระวินัยชั้นร้ายแรงอีกด้วย (วิ.มหา.1/196/182) นอกจากนั้น การกระทำบางอย่าง ยังเป็นการผิดหลักแห่งมหาศีล เช่น การเป็นเจ้าของพิธีปลุกเสกจตุคามรามเทพ การพูดหลอกลวงและการพูดเลียบเคียง หว่านล้อม พูดทะลึ่ง และทำให้เข้าหูชาวจตุคามรามเทพ เป็นต้น ดังนั้น การที่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ไม่ได้ดำรงตนอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญานั้นเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ขาดความรู้ในทางพุทธศาสนา ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติที่ผิด และเบี่ยงเบนออกจากหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยในประเด็นนี้ บัญชา พงษ์พานิช ได้แสดงทรรศนะสนับสนุนไว้ว่า

ตอนนี้ศาสนาไม่ได้อ่อนล้าแต่พุทธบริษัทอ่อนแอ เป็นดังที่ท่านพุทธทาสกล่าวคือ พุทธบริษัทเข้าหูนับถืออื่น กรณีจตุคามฯ คือเข้าหูนับถือเทพ ที่ผ่านมารวมเทเพื่อการศึกษาแต่ตอนนี้ระบบมีปัญหาหรือไม่ เพราะถ้าการศึกษาดีคนจะไม่พึ่งเทพ ตอนนี้เห็นได้ชัดว่า หลักวิทยาศาสตร์เรื่องเหตุผลกับศาสนาพุทธไม่ถูกติดตั้งอย่างมั่นคงในคนไทย สามปีที่ผ่านมาไม่รู้เกิดอะไรขึ้นถึงขนาดมีพระสงฆ์ปลุกเสกจตุคามฯ และผมไม่ได้ยินนักคิด นักวิชาการ เถระ มหาเถระ ออกมาชี้แนวทางทำความเข้าใจเรื่องนี้เลย เจียบหมดทุกฝ่าย แต่อีกแง่หนึ่งมองว่านี่คือวิกฤตที่สามารถจะเป็นโอกาสให้เราทบทวนสิ่งที่ทำมา และคงต้องทำงานหนักเพื่อให้ธรรมะเข้าถึงผู้คนมากขึ้น การศึกษาและความเชื่อที่ใส่เข้าไปขณะนี้จะทำให้คนในสังคมเหวี่ยงไปทางหนึ่ง แต่ถึงจุดหนึ่งเขาจะพบว่าไม่ใช่ จังหวะที่เขาพบว่าไม่ใช่เราต้องช่วยชี้ทางให้เขาเรียนรู้ และยกระดับสติปัญญาขึ้นไป (บัญชา พงษ์พานิช, 2550, น. 83)

ว. วชิรเมธี มีทรรศนะต่อปรากฏการณ์จตุคามรามเทพในทำนองเดียวกันว่า ทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์ส่วนใหญ่ที่ขาดการศึกษา ขาดความรู้ และปัญญา

ทั้งพระสงฆ์และคนไทยขาดความรู้อย่างมหาศาล เช่น ความรู้พื้น ๆ ด้านพุทธศาสนา และวิทยาศาสตร์ที่พูดตรงกันว่า สรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนเป็นไปตามกฎแห่งเหตุและผลตามเหตุปัจจัย ไม่ใช่เพราะเทพดลบันดาลให้มี แต่พระกลับบอกว่าสิ่งนี้มีเพราะเทพ

บอกว่ามี พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา แต่เรากำลังนำพุทธศาสนาไปเป็นศาสนาของคุณวิเศษเวทไสย์ พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการพึ่งตนเอง แต่พระกลับสอนให้ชาวพุทธพึ่งเทพ คนไทยเองก็รู้อยู่ว่าวิถีทางที่แท้จริงในการสร้างเนื้อสร้างตัวคือการทำงานหนักและประหยัดอดออม แต่พอเทพองค์ไหนมา คนไทยก็เอาด้วยทุกครั้ง พุทธศาสนาสอนให้คนลดละเลิกกิเลส แต่พระสงฆ์ทุกวันนี้กระตุ้นให้ชาวบ้านตกเป็นทาสของความโลภ ถึงขนาดออกจตุคามฯ รุ่น “รวยไม่มีเหตุผล” มา การขาดความรู้ไม่ใช่เกิดแต่กับพระชั้นผู้น้อย แต่ยังเกิดกับพระระดับมหาเถระด้วย (เพ็ญศิริ จันทรประทีปฉาย, 2550, น. 128)

ดังนั้น การที่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ขาดการศึกษาในหลักพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังนั้นทำให้เกิดการปฏิบัติที่คลาดเคลื่อนและเบี่ยงเบนออกจากหลักการแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นส่งผลกระทบต่อหลักไตรสิกขาซึ่งเป็นหลักเบื้องต้นในการฝึกอบรมกาย วาจา และใจ ให้มีความสำรวมระวัง มีจิตใจที่มั่นคงไม่ฟุ้งซ่าน และสามารถที่จะมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความเป็นจริง

4.2.2 ผลกระทบต่อหลักมัชฌิมาปฏิปทา

ปรากฏการณ์จตุคามรามเทพนั้นจัดได้ว่า เป็นลักษณะของความสุดโต่ง ซึ่งขัดต่อหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน เช่น การอ้อนวอนเพื่อขอให้จตุคามรามเทพช่วยเหลือ แล้วตัวเองมัวแต่หวังคอยโชคกลาง ซึ่งเป็นลักษณะของการประพฤติกที่ย่อหย่อนดังที่ วัชระ งามจิตตเจริญ กล่าวไว้ว่า

การนับถือจตุคามรามเทพโดยการฝากความหวังไว้กับท่านอย่างเดียว ตัวเองไม่ทำอะไรเลย ไม่ได้ดิ้นรนต่อสู้อะไรจึงเป็นการผิดหลักทางสายกลาง เพราะมันหย่อนไปซึ่งในความหมายของอริยมรรคแบบประยุกต์ในระดับโลกียะแล้วเป็นการปฏิบัติที่ผิด เพราะตามหลักอริยมรรคนี้เราต้องกระทำด้วยตนเองนั่นคือ ประการแรกต้องมีสัมมากัมมันตะคือต้องไม่ผิดศีลธรรมอย่างน้อยศีล 5 ประการที่สองต้องมีสัมมาอาชีวะ ไม่ประกอบอาชีพที่ผิดศีลธรรม (วัชระ งามจิตตเจริญ, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2552)

ส่วนการที่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ นั้น มุ่งแสวงหาจตุคามรามเทพมาไว้ในครอบครอง หรือการเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์จากจตุคามรามเทพนั้นเป็นลักษณะของความไม่รู้จักพอซึ่งเกินพอดี และขัดกับหลักสัมมาอาชีวะเพราะเป็นผู้ประกอบไปด้วยมโนทุจริต กายทุจริต

และวจีทุจริต ซึ่งการทุจริตเหล่านี้เห็นได้จากวิธีการใช้จตุคามรามเทพในการหาเลี้ยงชีพที่ไม่ถูกต้องตามหลักสัมมาอาชีวะดังนี้

สำหรับพระสงฆ์นั้น การเข้าไปแสวงหาลาภจากจตุคามรามเทพนั้นจัดเป็นอนธนา คือ การแสวงหาที่ไม่สมควร และอนาจารคือ เป็นความประพฤติเสียหายแก่ความเป็นสมณะ โดยการหาเลี้ยงชีพที่จัดว่า ไม่สมควรแก่ภิกษุ นั้น นอกจากจะมีการพูดหลอกลวง เช่น หลอกลวงเขา ด้วยการอวดอุตริมนุสธรรม การทำวิญญูติคือออกปากขอต่อคนที่ไม่ควรขอ การใช้เงินลงทุนหาผลประโยชน์ การต่อลาภด้วยลาภ คือให้แต่น้อยเพื่อหวังตอบแทนมาก เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551, น. 496) ยังรวมถึงการใช้วิชาความรู้นอกพระธรรมวินัย (พาหิรวิชา) ในการแสวงหาเลี้ยงชีพ หรือแสวงหาลาภ ซึ่งความรู้นอกพระธรรมวินัยนี้ในพระพุทธศาสนา เรียกว่า “ติรัจฉานวิชา” ได้แก่ ถ้อยคำหรือวิชาที่เป็นเหตุขัดข้อง หรือกanggันต่อทางสวรรค์ และพระนิพพาน เพราะเป็นวิชาที่ไม่เป็นเหตุนำออกไปจากทุกข์ (วิ.อ. 2/144/315; ที.สี.อ. 1/17/84) ดังนั้น ติรัจฉานวิชาจึงมุ่งเน้นถึงความรู้ทั่วไปที่ขวางหรือขัดต่อความเป็นพระภิกษุ หรือความรู้ที่ไม่เข้ากับความเป็นสมณะ เป็นความรู้ที่ไร้เหตุผล หันหลังให้ความจริง ยิ่งเรียนมากยิ่งขึ้นทำให้เกิดโง่โง่ และทำให้ทวิปฏิปาสมากขึ้น ทำให้แล่นหนีออกไปจากพระนิพพานมากยิ่งขึ้น (พระภิกษุปาสาทิโก, 2529, น. 279) นอกจากนั้นลักษณะของติรัจฉานวิชายังเป็นลักษณะของการหลอกลวงคือทำให้เขาสงสัยว่า จริงหรือเท็จ และผู้บอกก็เป็นผู้ลวง ผู้ที่เรียนก็เป็นการเรียนไปเพื่อหลอกลวงคนอื่นต่อไป (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ วโรต, 2535, น. 116-117)

การสร้างจตุคามรามเทพจึงเข้าข่ายการใช้ติรัจฉานวิชา ในการหาเลี้ยงชีพ ซึ่งขัดกับหลักอาชีพปริสุทธิศีลของพระสงฆ์ เพราะพิธีกรรมบางอย่างนั้นจัดเป็นติรัจฉานวิชา เช่น การทำตัวเป็นเจ้าพิธีซึ่งเป็นเหมือนหมอผี การรดน้ำมนต์ การร่ายมนต์ เป็นต้น ดังนั้น พระสงฆ์จึงไม่ควรทำ เพราะเป็นทั้งอนธนาและเป็นอนาจาร ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ผู้นับถือพระรัตนตรัย ไม่พึงประกอบ การทำอาถรรพณ์การ ทำนายฝัน การทำนายลักษณะ หรือแม้การดูฤกษ์ยาม ไม่พึงเรียนการทำนาย เสี่ยงสัตว์ร้อง การปรุงยาให้ตั้งครุฑ และการบำบัดรักษาโรค (ขุ.ม. 29/162/454)

ดังนั้น การสร้างจตุคามรามเทพของพระสงฆ์จึงผิดพระวินัยบัญญัติ และขัดต่อหลักสัมมาอาชีวะของพระสงฆ์ซึ่งเป็นสิ่งที่พระสงฆ์ไม่ควรทำอย่างยิ่งเพราะจะทำให้เกิดผลเสียทั้งแก่ตนเองและคนอื่น และนอกจากจะผิดพระธรรมวินัยแล้วการสร้างจตุคามรามเทพของพระสงฆ์ยังเข้าข่ายผิดประกาศคณะสงฆ์ ปี พ.ศ. 2467 ที่ประกาศห้ามไม่ให้ภิกษุเป็นหมอทำเสน่ห์ยาแฝด อาถรรพณ์ และโดยระบุว่า การทำเสน่ห์ยาแฝด อาถรรพณ์หรือเป็นหมอผี ปลุกผีเป็น ติรัจฉานวิชา ห้ามไม่ให้ภิกษุเรียนและบอก ถ้าภิกษุทำเพราะมีความปรารถนาลามก เป็นการฝ่าฝืนพระพุทธรูปบัญญัติเป็นอาบัติทุกกฎและจัดเป็นมิจฉาชีพชื่อว่าอาชีวะวิบัติ โดยทางปกครองคณะสงฆ์เห็นว่า

ภิกษุผู้ตั้งตนเป็นหมอทำเสน่ห์ยาแฝดหรืออาถรรพณ์เป็นผู้เลวทรามมาก เพราะทำให้เสื่อมเสียเกียรติคุณของตน ตลอดจนคณะสงฆ์ เพราะฉะนั้นจึงห้ามไม่ให้ภิกษุทำเสน่ห์ยาแฝดหรืออาถรรพณ์ ถ้าไม่ฟังยังขึ้นทำ มีผู้ฟ้อง หรือมีผู้เล่า บอกเป็นหลักฐานหรือเจ้าคณะรู้เห็นเองว่า ภิกษุผู้นี้ได้เป็นหมอทำเสน่ห์ยาแฝดหรืออาถรรพณ์ ให้พิจารณาความจริงแล้วให้ลงโทษโดยการลาสิกขาเสีย (สุตฺตปิณฑก ตันตยาปิณฑก, 2540, น. 268)

นอกจากนี้ ประกาศคณะสงฆ์ ปี พ.ศ. 2495 ได้ประกาศห้ามไม่ให้ภิกษุสามเณรเรียกเงินค่าเวทมนตร์และห้ามทดลองของขลังโดยระบุว่า การที่ภิกษุบางรูปมุ่งลาภสักการะและอำภิสลินจ้างตั้งตนเป็นอาจารย์ปลุกเสก ลงเลขยันต์ หรือสอนเวทมนตร์เพื่อให้เชื่อว่า อยู่คงกระพัน ป้องกันศัตรูร้ายได้ แล้วเรียกเงินจากผู้มาขอเรียนบ้าง มาขอให้ปลุกเสกบ้าง เป็นการผิดสมณวิสัยจัดเข้าใน อาชีวิวัตติ มีโทษทางพระวินัย ทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและไม่ใช่อุปนิสัยปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาเป็นอาชีพอันมิชอบ เป็นความเสื่อมแก่คณะสงฆ์และพระศาสนา ดังนั้นจึงประกาศห้ามไม่ให้ภิกษุสามเณรเรียกเงินค่าเวทมนตร์ ห้ามการทดลองของขลัง ถ้าภิกษุใดกระทำให้เจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะในท้องที่ที่เกิดอริกรรมลงโทษให้สึกเสีย (สุตฺตปิณฑก ตันตยาปิณฑก, 2540, น. 280)

การทำพิธีปลุกเสกจตุคามรามเทพของพระสงฆ์ จึงผิดทั้งพระวินัยบัญญัติ ผิดทั้งประกาศคณะสงฆ์ เพราะมีลักษณะการเป็นหมอผี หรือการทำอาถรรพณ์ และยังเป็นกรเรียกเก็บเงินในการปลุกเสกอีกด้วย ดังนั้น จึงเป็นการขัดต่อหลักสัมมาอาชีวะของพระสงฆ์ นอกจากนั้นการรับเอาผลประโยชน์จากการสร้างจตุคามรามเทพของพระสงฆ์ยังถูกมองว่า เป็นการสนับสนุนให้ประชาชนกระทำผิดจากทำนองคลองธรรม โดยเห็นแก่ลาภสักการะเป็นใหญ่ เพราะรับปัจจัยที่เขาได้มาโดยมิชอบ ซึ่งเข้าข่ายการฟอกบาปให้เป็นบุญ เหมือนการฟอกเงินของเหล่ามิชฉาชีพทั้งหลาย โดยในประเด็นนี้ พระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ ได้ให้แนวคิดไว้ว่า

เจตนาสร้างจตุคามฯ ที่ว่าเพื่อนำไปสร้างเสนาสนะ อาตมาขอเทียบกับกรณีบริษัทเหล่าทอดกฐิน เจ้าอาวาสไม่ทราบหรือว่าที่มาของเงินเป็นอย่างไร ด้านหนึ่งมองได้ว่าเป็นคือการเปิดโอกาสให้เขาทำดี แต่เท่ากับไม่สนใจที่ปัจจัยตา คือไม่สนใจความเชื่อมโยงของเหตุและปัจจัย มองแบบแยกส่วน ปฏิเสธไม่ได้ว่าถ้าการทำบุญนั้นนำไปสู่การสั่นคลอนหลักศาสนาก็ไม่ถูก ปัจจุบันสิ่งเหล่านี้กลายเป็นที่มาของความฟุ่มเฟือยและอูจาดทศนะ ไม่ใช่งานศิลปะแต่เป็นการแกะสลักทำเทียม ที่สำคัญผู้สร้างจตุคามฯ มีจิตเป็นกุศลแค่ไหน ถ้าไม่ระวังจตุคามฯ จะเป็นการตอบสนองกิเลส 3 ตัว คือ โภคะ โภคะ หลง บูชา รุนโคตร รวยแบบนั้นนี่โลกและหลงหรือไม่ ในการจงบางรุ่นที่มีการจลาจลถามว่านำไปสู่ความโกรธและเกลียดชังหรือไม่ . . .

ปัจจุบันที่พระมีส่วนร่วมหรือยืนยันว่าจตุคามฯ คือพุทธ นี่เป็นเรื่องที่รับไม่ได้ ในพระไตรปิฎกมีเทวดา แต่เทวดากับศาสนาพุทธก็เหมือนน้ำกับน้ำมัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเทวดาองค์นั้นทำให้หลักพุทธธรรมบิดเบือน การปฏิบัติต่อเทวดาองค์นั้นจึงต้องถูกตั้งคำถาม การเกิดขึ้นของกระแสจตุคามฯ มีข้อดีคือทำให้เห็นสถานการณ์พุทธศาสนาของไทยที่แท้จริง ฉะนั้น ถ้ามีสติ ปัญญา สัมปชัญญะ สมาธิ แล้วมุ่งแก้ปัญหาที่สาเหตุ นี่คือโอกาสที่เราจะทบทวน โดยหันหน้าเข้าหากัน ว่าเราควรมีท่าทีอย่างไรเมื่อเทวดามีอิทธิพลมากเหนือหลักพุทธธรรมไปขนาดนี้ (พระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ, 2550, น. 83)

สำหรับคฤหัสถ์นั้นการดำเนินชีวิตในท่ามกลางกระแสจตุคามรามเทพนั้น ประเด็นที่ทำให้ขัดต่อหลักสัมมาอาชีวะก็คือ

1. การทำจตุคามรามเทพปลอม หรือจตุคามรามเทพที่ไม่ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ มวลสารไม่ครบ ของกลุ่มนายทุนบางกลุ่มและผู้ที่เกี่ยวข้องแสวงหาผลประโยชน์จากความศรัทธาของประชาชน
2. การปั่นราคาจากแผงพระเครื่องตามที่แตกต่างกัน
3. การละเมิดลิขสิทธิ์รูปแบบจตุคามรามเทพ รุ่นปี 2530 (สุเจน กรรพฤทธิ์, 2550, น. 73-74)

ในประเด็นนี้พระราชบัญญัติรังสี (สัมภาษณ์, อ้างแล้ว) มองว่า เป็นเรื่องทางการค้าที่ไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาเพราะว่า เหมือนเป็นการหลอกลวงประชาชน โดยการปั่นราคา การโฆษณาชวนเชื่อให้เห็นว่า มีความศักดิ์สิทธิ์ขึ้น ชลิ่งขึ้นหรือทำตามกระแสนิยม ซึ่งความจริงแล้วจตุคามรามเทพไม่ได้มีอะไรดังที่โฆษณาเลย ทวีวัฒน์ ปุณฺณทริภุชฺงค์ (สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2552) เห็นว่าปรากฏการณ์จตุคามรามเทพทำให้พุทธศาสนิกชนไม่ตั้งอยู่ในหลักสัมมาอาชีวะ ไม่รู้จักความพอดี และทำให้มีความเกียจคร้าน เพราะมัวแต่ไปอ้อนวอนขอความสำเร็จจากจตุคามรามเทพ

พระพุทธานุสนธิ์สอนให้มีสัมมาอาชีวะคือการประกอบอาชีพที่สุจริต ด้วยความขยันอดทนและซื่อตรงต่อวิชาชีพของตนเอง และสอนให้รู้จักมีความพอดี แต่เมื่อมีการกระพือกระแสจตุคามรามเทพขึ้นมา ทำให้พุทธศาสนิกชนไม่ตั้งอยู่ในหลักสัมมาอาชีวะคือไม่ขยันหมั่นเพียร ในการประกอบอาชีพการงานที่สุจริต การหมั่นเก็บหอมรอมริบ สะสมทรัพย์ กลับหวังรวยทางลัดโดยการไปหวังพึ่ง จตุคามรามเทพ เพราะเชื่อว่าช่วยดลบันดาล ให้โชคลาภ บันดาลให้มีทรัพย์สิน ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้เป็นการหันเหออกจากหลักพระพุทธศาสนา ในที่สุดผู้ที่เชื่อและมัวแต่อ้อนวอนขอ

อย่างเดียวย่อมตกอยู่ในความยากจนตามเดิมไม่สามารถที่จะพ้นไปได้ เพราะฉะนั้น จึงเป็นกระแสที่ขัดแย้งอย่างยิ่งกับหลักคำสอนที่เป็นแก่นสารหรือสาระทาง พระพุทธศาสนา (ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2552)

จากผลกระทบที่เกิดขึ้น สรุปได้ว่าการใช้จตุคามรามเทพในการแสวงหาผลประโยชน์ นั้นเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักสัมมาอาชีวะ เพราะผิดทั้งหลักกฎหมายและหลักศีลธรรม โดยประเด็นที่น่าพิจารณาอีกอย่างหนึ่ง คือ ธุรกิจจตุคามรามเทพนั้นทำให้เกิดการค้ำมนุษย์ช้อนรูป ขึ้นในสังคมไทย นั่นคือ การที่ผู้เกี่ยวข้องให้ความสนใจ แต่ผลประโยชน์จากจตุคามรามเทพเท่านั้น จนละเลยกุศลเจตนา และคุณค่าความเป็นมนุษย์ ทำให้กลุ่มนายทุนบางกลุ่ม ได้อาศัยชื่อวัดและ พระภิกษุบางรูปเข้ามาบริหารจัดการ ตั้งแต่การจัดสร้าง การประชาสัมพันธ์ และดำเนินการให้เข้า เพราะถ้าไม่มีชื่อวัด และวัตถุประสงค์การสร้าง กลุ่มนายทุนย่อมไม่สามารถสร้างเองได้ จึงต้อง ร่วมมือกับวัดและแบ่งรายได้บางส่วนให้วัด โดยอาศัยจุดอ่อนของวัดที่ไม่ชำนาญการบริหารจัดการ ดำเนินการให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ซึ่งการกระทำของนายทุนนั้นตามหลักจริยศาสตร์ของ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant, ค.ศ. 1724-1804) นักปรัชญาฝ่ายเหตุผลนิยม ชาวเยอรมัน นั้นถือว่า การกระทำของนายทุนเป็นการกระทำที่ชั่วเพราะใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือในการหา ประโยชน์ให้ตนเอง อันเป็นการทำลายศักดิ์ศรีของมนุษยชาติทั้งหมด ดังที่คานท์กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ว่า “ไม่ว่าจะโดยการปฏิบัติต่อตัวของตนเองหรือต่อผู้อื่น จงถือว่าความเป็นมนุษย์นั้นมีจุดหมาย ในตัวของมันเอง จงอย่าใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อจุดประสงค์อื่นเพียงฝ่ายเดียว” ดังนั้นการ กระทำของนายทุนบางกลุ่มที่อาศัยการจัดสร้างจตุคามรามเทพเพื่อหาประโยชน์ให้ตัวเองโดยการ หลอกใช้วัดและพระภิกษุบางรูปเป็นเครื่องมือจึงเป็นการกระทำที่ขาดจริยธรรม (ภัทรพร สิริกาญจน, 2551, น. 59)

จากข้อมูลต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่า ปราบกฏการณ์จตุคามรามเทพที่เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ เพราะการปฏิบัติตน ในท่ามกลางกระแสจตุคามรามเทพนั้น มีลักษณะที่เกี่ยวเนื่องกันที่ทำให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาอย่างถูกต้อง โดยพระเทพวิสุทธิกวีได้กล่าวสรุปไว้ว่า

การดำเนินชีวิตท่ามกลางปราบกฏการณ์จตุคามรามเทพนั้น เป็นไปในลักษณะที่ขัดกับ หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรืออริยมรรคมีองค์ 8 คือ (1) พุทธศาสนิกชนขาดสัมมาทิฐิคือ ความเห็นชอบ ไม่เห็นตามความจริงในอริยสัจ 4 ประการคือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค (2) ขาดสัมมาสังกัปปะ คือความดำริในการออกจากกาม ดำริในการออกจาก พยาบาท ดำริในการไม่เบียดเบียน (3) ขาดสัมมาวาจา คือการไม่พูดเท็จ ไม่พูด ส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ (4) ขาดสัมมาภังคะคือการทำงานที่เว้น

จากการฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียนสัตว์ ไม่ลักไม่ขโมย (5) ขาดสัมมาอาชีวะ คือเลี้ยงชีพชอบ โดยต้องเว้นอกุศลทั้งปวงทำแต่สิ่งที่เป็นกุศล (6) ขาดสัมมาวายามะ คือความเพียร พยายามชอบ เพียรป้องกันไม่ให้กิเลสเกิดขึ้น เพียรกำจัดที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรพัฒนา จิตให้สูงขึ้น เพียรรักษาสิ่งที่ดีเอาไว้ (7) ขาดสัมมาสติคือต้องมีสติปฏิฐาน 4 (8) ขาด สัมมาสมาธิ โดยรวมวิปัสสนากัมมัฏฐานและสมถกัมมัฏฐาน (พระเทพวิสุทธิทิว, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2552)

ดังนั้น ปรากฏการณ์จตุคามรามเทพจึงแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ นั้น มีความเห็นที่ผิดคือขาดสัมมาปฏิฐานในประการแรกก่อนที่จะนำไปสู่ความดำริที่ผิดและการกระทำ ที่ผิดพลาดโดยเฉพาะการใช้จตุคามรามเทพในการแสวงหาปัจจัยในการเลี้ยงชีพที่จัดเป็น มิฉฉาอาชีวะทั้งของพระสงฆ์และคฤหัสถ์ ดังได้กล่าวมาแล้ว

4.2.3 ผลกระทบต่อหลักกรรมและสภาวะ

ปรากฏการณ์จตุคามรามเทพนั้นมีผลกระทบต่อหลักกรรมและสภาวะ ในประเด็น ที่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่เข้าไปหวังพึ่งจตุคามรามเทพ โดยมีความเชื่อว่า จะได้รับการ ดลบันดาลสิ่งต่าง ๆ เช่น ทรัพย์สินเงินทอง ความร่ำรวย ความแคล้วคลาดปลอดภัยจาก อันตราย จากจตุคามรามเทพ ทำให้ไปกราบไหว้อ้อนวอนขอให้จตุคามรามเทพช่วยเหลือ โดยที่ ตัวเองนั้นขาดการกระทำ (กรรม) ที่จะทำให้เกิดผลที่หวังแก่ตนเอง เป็นการมัวแต่รอคอย การช่วยเหลือจากจตุคามรามเทพอย่างเดียว ซึ่งการกระทำเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชน ส่วนใหญ่ปฏิบัติเสถียรคำสอนเรื่องกรรม และผลของกรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สอนว่า ผลสำเร็จต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นเพราะการกระทำของตนเองนั่นคือ “ตนทำบาปกรรมเอง ก็เศร้าหมองเอง ตนไม่ทำบาปกรรม เองก็บริสุทธิ์เอง ความบริสุทธิ์ และไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตน คนอื่นจะทำคนอื่นให้บริสุทธิ์ ไม่ได้” หรือ “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว” ดังนั้น เมื่อคำสอนเรื่องกรรมถูกพุทธศาสนิกชนปฏิบัติ หลักกรรมย่อมถูกบิดเบือนไปจากที่ควรเชื่อกรรม เชื่อการกระทำของตนเองกลับไปเชื่อเทพ เทวดาคือจตุคามรามเทพแทน ดังที่ วัชรระ งามจิตรเจริญ ได้กล่าวไว้ว่า

พุทธศาสนิกชนที่นับถือจตุคามรามเทพส่วนใหญ่ นั้น มีความหวังว่า จตุคามรามเทพ จะดลบันดาลให้สิ่งที่ตัวเองต้องการให้สำเร็จ โดยที่ตัวเองไม่ทำอะไร หรือไม่ได้คิดถึง เรื่องเงื่อนไขของกรรม ทำให้ไปกราบไหว้อ้อนวอนให้จตุคามรามเทพช่วยเหลือ ซึ่งผิด

หลักพระพุทธศาสนาเพราะว่า สิ่งที่จะมาเกิดกับเรานั้นต้องเกิดจากกรรมของเรา
(วัชระ งามจิตฺตเจริญฺ, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2552)

ส่วนในกรณีที่ว่า มีคนได้รับการช่วยเหลือจากจตุคามรามเทพนั้น ในประเด็นนี้
วัชระ งามจิตฺตเจริญฺ มองว่า อาจจะเป็นเพราะกรรมเก่าที่มาให้ผล เพราะในกรณีที่จตุคามรามเทพจะ
ช่วยได้ก็ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของกรรมเท่านั้น

ฉะนั้นสิ่งที่จตุคามรามเทพจะช่วยได้นั้นต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของกรรมของเรา ทั้ง
อดีตกรรมและปัจจุบันกรรม ส่วนคนที่บูชาจตุคามรามเทพแล้วได้รับผลสำเร็จ อาจ
เป็นเงื่อนไขของกรรมเก่า หรือกฎแห่งกรรมนี้เปิดโอกาสให้เขาประสบความสำเร็จได้
แต่ถ้าเงื่อนไขของกรรมเก่าไม่พอเราต้องอาศัยกรรมใหม่ด้วยตัวเองนั่นคือต้องขยัน
ต้องดิ้นรนแสวงหา เพราะในเงื่อนไขจตุคามรามเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ไม่อาจช่วยได้
(วัชระ งามจิตฺตเจริญฺ, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2552)

ประการต่อมา เนื่องจากความเชื่อเรื่องกรรมถูกปฏิเสธดังกล่าวแล้ว ย่อมกลายเป็นว่า
พุทธศาสนิกชนนั้นไปรับเอาจตุคามรามเทพมาเป็นที่พึ่ง ซึ่งผิดหลักเรื่องพึ่งในทางพระพุทธศาสนา
คือพระรัตนตรัย ดังคำสอนเรื่องพึ่งอันเกษมที่ระบุว่า ที่พึ่งอื่นนอกจากพระรัตนตรัยนั้น ไม่สามารถ
ทำให้พ้นทุกข์ได้ ไม่ว่าจะเป็ญญา ปาไม หรือเทพเทวดาอื่นใด ดังนั้นถ้าหากจะขอให้จตุคามราม
เทพเป็นที่พึ่ง ตัวเองก็ต้องกระทำด้วยนั้นคือต้องปฏิบัติตามคำสอนเรื่องกรรม เพราะถ้าทำแต่เพียง
การบนบาน หรือการอ้อนวอนอย่างเดียวย่อมผิดทั้งหลักกรรม และการพึ่งตนเอง ในประเด็นนี้
ทวิวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า

การดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนนั้นขัดกับกรรมและหลักแห่งที่พึ่งที่ถูกต้อง เพราะ
ความเชื่อในจตุคามรามเทพนั้นเป็นการหวังพึ่งอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอกซึ่ง
ขัดแย้งอย่างยิ่งกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนเรื่องกรรม หรือการพึ่งตนเอง
และหลักไตรสิกขาที่ทรงสอนว่า มนุษย์ต้องปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพ้นทุกข์ด้วยตัวเอง
ต้องพึ่งสติปัญญาของตัวเองแห่งการพึ่งสติปัญญาของมนุษย์เอง . . .พุทธศาสนิกชน
นั้นกำลังปฏิบัติไปในทางย้อนคำสอนของพระพุทธเจ้ากลับไปสู่ครั้งพุทธกาล ซึ่งเป็น
การนำชาวพุทธให้หันเหออกจากหลักการพึ่งตนเองซึ่งเป็นหลักการของพระพุทธเจ้า
แล้วหันไปพึ่งอำนาจศักดิ์สิทธิ์ภายนอกคือจตุคามรามเทพแทนซึ่งขัดกับหลักเรื่อง
กรรมและเรื่องพึ่งที่ถูกต้องในทางพระพุทธศาสนา (ทวิวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์,
สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2552)

สุมนา ตั้งคณะสิงห์ ได้แสดงทรรศนะไว้ในทำนองเดียวกันว่า ปรากฎการณ จตุคามรามเทพที่เกิดขึ้นทำให้พุทธศาสนิกชนนั้นมองไม่เห็นความสำคัญของกรรมจึงทำให้หวังพึ่ง แต่จตุคามรามเทพอย่างเดียว

การดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน ชัดกับหลักกรรมเพราะพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ นั้นหวังพึ่งจตุคามรามเทพ เชื่อว่าเมื่ออธิษฐานขออะไรแล้วจะได้ตามต้องการ สุดท้าย ทำให้มีวแต่หวังพึ่งจตุคามรามเทพอย่างเดียว ซึ่งทำให้มองไม่เห็นว ตนเองมีกรรม ตนทำอย่างไรย่อมได้รับผลของกรรมนั้นทั้งดีและชั่ว (สุมนา ตั้งคณะสิงห์, สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2552)

ดังนั้น จากทรรศนะต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เห็นว่า อำนาจการกระทำด้วยความพากเพียร พยายามนั้นอยู่เหนือการดลบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเทวดาใด ๆ ยิ่งถ้าเพียรพยายามอย่าง ยิ่งยวดแล้วย่อมประสบผลสำเร็จแน่นอน นั้นเป็นการแสดงให้เห็นว เรานั้นเชื่อในกฎแห่งกรรมและ มีกรรมนั้นเป็นที่พึ่ง และถึงแม้จะมีความเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ก็ยอมเชื่อได้ แต่ต้องทำสิ่งที่ ควรทำอย่างเต็มความสามารถด้วย โดยเอาความเชื่อนั้นเป็นแรงบันดาลใจ เชื่ออย่างนี้ไม่ผิดไม่ เสียหายอะไรเพราะเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา ดังนั้นการเข้าไปสักการบูชาและอ่อนนวย โนให้จตุคามรามเทพนั้นจึงชัดกับหลักกรรมและหลักที่พึ่งอันประเสริฐคือพระรัตนตรัยดังนั้นจึงเป็น สิ่งที่พุทธศาสนิกชนไม่พึงกระทำอย่างยิ่ง

4.2.4 ผลกระทบต่อหลักศรัทธา

ความเชื่อในจตุคามรามเทพนั้นเป็นความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยเหตุและผล เป็นความเชื่อ ที่ไม่มีปัญญาโดยเชื่ออย่างมมาย เป็นความเชื่อที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ เช่น ความเชื่อที่ว่าจตุคาม รามเทพจะดลบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้ได้ ซึ่งในเรื่องนี้ยังเป็นเรื่องที่ไม่สามารถยืนยันพิสูจน์ได้ดังที่ พระราชบัญญัติรังสี ได้กล่าวไว้ว่า

ในเรื่องความเชื่อในจตุคามรามเทพนั้น สำหรับคนที่เชื่อว่า จตุคามรามเทพจะมาช่วย ดลบันดาลอะไรให้ ต้องมีการพิสูจน์ว สิ่งที่ตัวเองเชื่อนั้นเป็นจริงหรือไม่ ถ้าพิสูจน์ แล้วใช้ก็นับถือไป แต่ถ้าไม่ใช้ก็ต้องมีความกล้าหาญที่จะละสิ่งเหล่านี้ เพราะนี่คือ จุดเริ่มต้นที่จะเข้าสู่ความเป็นพุทธศาสนิกชนโดยแท้จริง โดยถ้ารู้วเป็นสิ่งที่ไม่จริง ไม่ทำให้พ้นทุกข์ได้ เราก็ละเสียแล้วมาปฏิบัติให้ถูกต้อง ตัวเองต้องการสิ่งใดต้อง มุ่งมั่นกระทำด้วยตนเอง ด้วยสติปัญญาของตนเอง ต้องใส่ใจกระทำให้เต็มที่แล้วจะรู้ ตามความเป็นจริงว ความสำเร็จนี้เกิดเพราะจตุคามรามเทพหรือเพราะการกระทำ

ของตนเอง เมื่อเห็นแล้วย่อมจะเกิดปัญญาเอง แต่ถ้าขาดการคิดการกระทำแบบนี้
แล้วย่อมทำให้จมปลักอยู่กับจตุคามรามเทพ ในที่สุดความสำเร็จก็จะไม่เกิดขึ้น
ดังนั้นจึงต้องมีสติปัญญาผู้ให้เท่าทัน (พระราชบัญญัติรังสี, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม
2552)

ความศรัทธาในจตุคามรามเทพยังเป็นความศรัทธาที่ทำให้พุทธศาสนิกชนปฏิเสธ
หลักความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาที่เชื่อเรื่องกรรมกฎแห่งกรรม เชื่อเรื่องผลของกรรม และเชื่อ
ว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน และอาจรวมถึงการไม่เชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าอีกด้วย
เพราะปฏิเสธคำสอนของพระองค์ ดังนั้น ความเชื่อในจตุคามรามเทพจึงเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง
ตามหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเพราะเชื่อว่า จตุคามรามเทพจะบันดาลให้ในสิ่งที่ตน
ปรารถนา จึงเชื่อ จึงสักการบูชาโดยไม่ได้พิจารณาว่า เป็นไปได้หรือไม่ แม้อาจจะมีคนแย้งว่า
การสักการบูชา นั่น คือ การทำความดี แต่การทำความดีโดยหวังผลตอบแทนที่มากกว่า กลับ
เป็นอกุศลจิต ที่มีแต่จะทำให้เกิดความโลภ ความโกรธ และความหลงเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้น
ผู้ที่ศรัทธาต่อจตุคามรามเทพโดยหวังผลดังกล่าว หากจะถูกมองว่า เป็นผู้มงาย ขาดสติ ย่อม
สมควรอย่างยิ่ง สรุปร่าง ๆ คือความศรัทธาในจตุคามรามเทพเป็นความศรัทธาที่ไร้ซึ่งปัญญา
กำกับ ส่วนความศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนานั้นไม่ใช่เพียงการให้เชื่อตาม แต่เป็นศรัทธาที่
ประกอบไปด้วยปัญญา (สัทธาญาณสัมปยุตต์) ไม่ใช่ให้เชื่อโดยไร้เหตุผลดังที่เชื่อจตุคามรามเทพ
นอกจากนั้นในพระพุทธศาสนายังมีหลักความเชื่อ 10 ประการ สำหรับเป็นหลักในการกลั่นกรอง
เรื่องราวต่าง ๆ ก่อนที่จะเชื่อคือหลักกาลามสูตรซึ่งอาจเป็นเครื่องช่วยให้ตัดสินใจได้ว่า ความเชื่อ
ในจตุคามรามเทพนั้นถูกต้องหรือไม่ หรือเรื่องราวของจตุคามรามเทพนั้นน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไรก็ตาม

ความเชื่อในจตุคามรามเทพโดยไร้ปัญญากับกำนันั้นยังอาจนำไปสู่การตีความพุทธธรรม
ที่ผิดพลาดได้ ซึ่งนับว่าเป็นผลกระทบอย่างยิ่ง ทั้งต่อพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนิกชน เช่น
การเชื่อมโยงจตุคามรามเทพเข้าไปสู่คำสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งที่ไม่มีปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น
อ้างว่าเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ไว้แล้ว แต่พระองค์ไม่ได้ทรงสอน ซึ่งอาจเป็นการเชื่อด้วย
การคิดเอาเองหรือการคาดคะเนเอาเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่สามารถเชื่อได้

ความศรัทธาในจตุคามรามเทพนั้น เป็นความศรัทธาภายนอก เป็นเพียงความศรัทธา
ในเปลือกของพระพุทธศาสนา เพราะจตุคามรามเทพนั้นเป็นพุทธศาสนิกชนอาจ
เปรียบเหมือนพุทธศาสนิกชนผู้เป็นมหาเศรษฐี มีอำนาจ มีบารมี ที่คอยช่วยเหลือ
พระศาสนา ดังนั้นแทนที่พุทธศาสนิกชนจะให้ความศรัทธาในพระรัตนตรัย กลับไป
ศรัทธาในจตุคามรามเทพ ศรัทธาในอำนาจบารมี และหวังพึ่งอำนาจของจตุคามรามเทพ
แทน เพราะฉะนั้นความศรัทธาอย่างนี้จึงไม่ตรงกับหลักพระพุทธศาสนา และ

ในพระไตรปิฎกก็ไม่มีเรื่องจตุคามรามเทพ นอกจากนั้นยังมีการตีความที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา คือ คนที่มีความศรัทธาในจตุคามรามเทพอ้างว่า จตุคามรามเทพนั้นเป็นเรื่องในพระพุทธศาสนา แต่พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสสอนโดยเขาอ้างว่า “พระพุทธเจ้านั้นแสดงไว้ว่าสิ่งที่พระองค์คัดสรรกลั่นกรองมาสอน เหมือนกับใบไม้ในกำมือ ส่วนที่พระองค์ตรัสรู้เหมือนใบไม้ในป่าซึ่งมีมากมาย” ดังนั้น คนเหล่านี้จึงจัดจตุคามรามเทพนั้นรวมไว้กับใบไม้ในป่า (พระเทพวิสุทธิกวี, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2552)

ในประเด็นนี้ นอกจากจะเป็นความเชื่อที่ขาดหลักการแล้ว ยังเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง และเป็นการตีความที่ประกอบไปด้วยโลภะ และโมหะ เพราะถ้าอะไรที่ไม่มีหลักฐานอ้างอิงไว้หากเห็นว่า จะทำให้เกิดผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง พวกคนเหล่านี้ก็จะตีความว่า เป็นเรื่องที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาทั้งหมด ซึ่งเป็นการทำให้พระธรรมวินัยนั้นเสียหาย และก่อให้เกิดความเข้าใจผิดแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปอีกด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ากลัวอย่างยิ่ง เพราะการมีความเห็นผิดจากพุทธธรรมนั้น ย่อมทำให้ได้รับความฉิบหายยิ่งกว่าการกระทำใดใดดังพุทธพจน์ว่า “จิตที่ตั้งไว้ผิดพึงทำให้ได้รับความเสียหาย ยิ่งกว่าความเสียหายที่โจรเห็นโจร หรือผู้จ้องเวรเห็นผู้จ้องเวร จะพึงทำให้แก่กัน” (ขุ.ธ. 25/42/39) และดังที่ ว. วชิรเมธี ได้กล่าวไว้ว่า “พระพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ว่า ในบรรดาสิ่งที่มีโทษทั้งหลาย มีจลาตศนะ หรือกระบวนาศนะ ที่ผิดพลาด เป็นโทษที่น่ากลัวที่สุด เหมือนที่นักปราชญ์คนหนึ่งกล่าวไว้ว่า ถ้าคุณมีปิ่น คุณฆ่าคนได้มากที่สุดเท่าจำนวนกระสุน แต่ถ้าคุณมีอุดมการณ์ที่ผิด คุณฆ่าคนได้ทั้งโลก” (เพ็ญศิริ จันทรประทีปฉาย, 2550, น. 130) ดังนั้น ความศรัทธาที่ผิดพลาดจึงเป็นเรื่องที่พุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะความศรัทธาที่ไม่ถูกต้องเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาสัจธรรมที่ผิด และไม่ได้เห็นว่า สัจธรรมที่แท้จริงเป็นแค่เครื่องเตือนสติ เตือนใจให้ทำความดีเท่านั้น แต่ถือเป็นสิ่งที่พึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา และความไม่เข้าใจถึงคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น การศรัทธาในจตุคามรามเทพโดยมุ่งหวังแต่จะพึ่งพาสัจธรรมที่ผิด จึงเป็นการผิดต่อหลักศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา ดังที่ได้กล่าวแล้ว

ประเด็นต่อมา คือ ความเชื่อในจตุคามรามเทพนั้นยังจัดเป็นไสยศาสตร์อีกประเภทหนึ่ง เพราะว่าการอาศัยสิ่งภายนอกเพื่อให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ต้องการ เช่น การอ้อนวอนหรือรอมลอลบันดาลให้มีโชคลาภจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ นั้น เป็นลักษณะของไสยศาสตร์

การศรัทธาหรือเชื่อในอำนาจนอกตัวซึ่งไม่อาศัยความสามารถของตนเอง นั้นจัดเป็นลักษณะของไสยศาสตร์ หรือแม้กระทั่งความเชื่อถือเทพเจ้า ผีสงฆ์ เทวดา ปาฏิหาริย์ ก็

คือการหวังในอำนาจดลบันดาลจากภายนอกมาทำให้หรือการรอคอยความช่วยเหลือก็
จัดเป็นไสยศาสตร์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542, น. 16-17)

ดังนั้น ตามหลักการนี้ จตุคามรามเทพจึงจัดเป็นไสยศาสตร์ และโดยเริ่มแรกแล้ว
จตุคามรามเทพนั้นยังเกิดมาจากไสยศาสตร์โดยตรง นั่นคือการทรงเจ้าเข้าผี ซึ่งขัดกับหลัก
พระพุทธศาสนาโดยสิ้นเชิง

จตุคามรามเทพที่กล่าวถึงกันมากในขณะนี้เริ่มจากการทรงเจ้าเข้าผี เป็น
ไสยศาสตร์ ศาสตร์แห่งความลับ โน้มนำคนอื่นให้ฟังสิ่งอื่นนอกตน ซึ่งพุทธศาสตร์
หรือศาสตร์แห่งความดีนั้นจะต่างกัน คือสอนให้อิสระจากการยึดมั่นถือมั่นทั้งตัวตน
และกิเลสตัณหา ดังนั้นอะไรที่เกิดจากอวิชชา เกิดจากความไม่รู้ ก็จะนำไปสู่ความยึด
มั่นถือมั่น ไม่เป็นอิสระ ยิ่งฟังสิ่งอื่นนอกจากตนเอง ยิ่งออกห่างกฎแห่งกรรมนี้ล้วน
เป็นเรื่องนอกพุทธศาสนาทั้งสิ้น (พระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ, 2550, น. 79)

จากปรากฏการณ์จตุคามรามเทพ ยังทำให้มีประเด็นคำถามเกิดขึ้นในสังคมไทย
อีกประเด็นหนึ่งคือ สังคมไทยนับถือพระพุทธศาสนาหรือนับถือไสยศาสตร์ (จตุคามรามเทพ)
ในประเด็นนี้พระธรรมปิฎกได้แสดงหลักในการพิจารณาไว้ ดังนี้

ถ้าคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ไสยศาสตร์เป็นเพียงสิ่งที่แอบแฝงมา
สังคมจะมีพฤติกรรม ดังนี้

1. ความนับถือหลักการของพระพุทธศาสนา และการสอนธรรมจะปรากฏเป็นเด่นชัด
ส่วนของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์เทพ ไสยศาสตร์ จะมีเพียงพวงแฝงหรือแอบอยู่ และใช้เป็นเพียงเครื่องปิดช่อง
ความหวั่นใจทำนองคติเอาฤกษ์ไว้ปราบฤกษ์
2. การให้หรือการปฏิบัติเกี่ยวกับของขลังเป็นต้นนั้น จะเน้นที่การกำกับข้อปฏิบัติทาง
ศีลธรรม หรือใช้เป็นสื่อสู่การสอนธรรม
3. ของขลังเป็นต้น เป็นของให้เปล่า ไม่มีราคา เพราะเป็นสื่อคุณค่าทางนามธรรม
4. เป็นของให้ยาก และหายาก ไม่เกลื่อนกลาด และผนวกรอกอยู่กับคุณค่าทางจิตใจ
เชื่อมโยงไปถึงบรรพบุรุษบุรพการี (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540, น. 50)

แต่ถ้าพฤติกรรมเป็นไปในทางตรงกันข้ามนี้ ก็แสดงว่าคนไทยนับถือไสยศาสตร์เป็น
หลัก พุทธศาสนาเป็นเพียงสิ่งประกอบเลือนกลางอยู่ คือ

1. การเชื่อถือปฏิบัติทางไสยศาสตร์และการหวังพึ่งอำนาจลี้ลับปรากฏเด่นเป็นพื้น
ในสังคม ชาวพุทธไม่รู้หลักการของพระพุทธศาสนา การสอนธรรมเพียงแอบ ๆ อยู่

2. ของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเรื่องของการสนองกิเลสในการหาผลประโยชน์ ความกลัวภัย และการแก่งแย่งดิ้นรนต่อสู้กันของมนุษย์ปุถุชน ไม่เป็นสื่อตั้งคนขึ้นสู่คุณธรรม ความดีงามและการพัฒนาชีวิตของตน ไม่มีการกำกับศีลธรรม

3. เป็นของมีราคา หรือมุ่งที่เงินทองตอบแทนแม้กระทั่งเป็นการซื้อขาย

4. เป็นของหาง่าย มีเกลื่อนกลาด จนอาจกลายเป็นความศักดิ์สิทธิ์ที่ซื้อได้ด้วยเงิน ด้วยคุณค่าทางจิตใจ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540, น. 51)

จากหลักการนี้ สรุปได้ว่าการนับถือจตุคามรามเทพในสังคมไทยเป็นเรื่องของการนับถือไสยศาสตร์เป็นหลัก พระพุทธศาสนานั้นเป็นเพียงส่วนประกอบความศักดิ์สิทธิ์ของจตุคามรามเทพ ซึ่งถือว่าเป็นผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง โดยเป็นการนำพุทธศาสนาไปรับใช้เทพ และความศักดิ์สิทธิ์อย่างมงาย เพราะประการแรกคนไทยมักแต่หวังพึ่งอำนาจของจตุคามรามเทพซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่สามารถพิสูจน์ยืนยันได้ ประการที่สองการนับถือจตุคามรามเทพส่วนใหญ่เป็นเรื่องของผลประโยชน์ เป็นเครื่องชักนำไปสู่ความโลภ ความหลง ทั้งไม่มีศีลธรรมมากำกับเพราะไม่ได้สอนให้มนุษย์เป็นคนดี สังคมเป็นสุข แต่กลับยิ่งสอนให้มนุษย์อยากรวย อยากได้ ซึ่งเป็นการจมปลักอยู่ในวังวนแห่งกิเลส ประการต่อมาจตุคามรามเทพนั้นต้องให้เงินซื้อหาเอาไว้ในครอบครองซึ่งอาจมีราคาถูกหรือแพงตามแต่ความนิยม และประการสุดท้ายจตุคามรามเทพนั้นมีอยู่แทบทุกที่ทุกวัดในประเทศไทย ไม่น้อยกว่าจำนวนประชากรภายในประเทศ ดังนั้นการถูกมองว่า สังคมไทยภายใต้กระแสจตุคามรามเทพนั้นเป็นสังคมที่มีไสยศาสตร์เป็นหลัก จนหาหลักพระพุทธศาสนาไม่เจอย่อมเป็นข้อกล่าวหาที่มีมูลความจริงและไม่สามารถปฏิเสธได้

แต่อีกเรื่องหนึ่งที่ชาวพุทธต้องยอมรับความจริงนั่นคือ ความเชื่อถือเกี่ยวกับอำนาจ ลี้ลับ และหวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพ และไสยศาสตร์เหล่านี้ นั้น เป็นความเชื่อที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านานและจะยังมีอยู่ต่อไป โดยอาจเป็นสิ่งแฝงแอบอยู่หรือเป็นเรื่องเบ็ดเตล็ดปลีกย่อย โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักด้วยมีเหตุผลสำคัญ คือ

1. เป็นนิสัยของปุถุชน เมื่อมีชีวิตอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมและความเป็นไปที่ตนเองไม่รู้ทั่วถึงและบังคับไม่ได้มีความเข้มแข็งและปัญญาไม่พอ ยังมีความหวาดหวั่นต่อสิ่งที่ไม่รู้และไม่อาจคาดหมาย จึงมีความโน้มเอียงที่จะหวังพึ่งอำนาจเร้นลับภายนอก จะพ้นไปได้มากหรือน้อยก็อยู่ที่ฝ่ายธรรมจะทำหน้าที่ได้เพียงใด

2. ความเชื่อผิดางสิ่งศักดิ์สิทธิ์และลัทธิพราหมณ์มีอยู่ก่อนพระพุทธศาสนาเข้ามาและอยู่ในสังคมไทยคู่เคียงมากับพระพุทธศาสนา จนถึงปัจจุบัน เป็นความจริงตามสภาพประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

3. หลักการของพระพุทธศาสนาไม่มีการบังคับศรัทธาไม่ใช้กำลังหรือวิธีบีบบังคับ โดยถือตามหลักธรรมชาติของมนุษย์ว่าปัญญาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวใส่ให้กันไม่ได้ จึงต้องยอมรับเขาตามที่เขาเป็นอยู่ แล้วเข้าไปช่วยเหลือแนะนำสั่งสอนด้วยเมตตากรุณาให้เขาพัฒนาขึ้นมา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540, น. 52)

เมื่อพิจารณาโดยหลักการนี้ การแสวงหาที่พึ่งอื่นจากพระพุทธศาสนานั้นจึงมีอยู่ในทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะในปัจจุบันที่จิตคามรามเทพได้สอดแทรกขึ้นมาเป็นที่พึ่งอีกอย่างหนึ่ง นอกจากพระรัตนตรัย และสามารถตอบสนองความต้องการของคนในสังคมในยุคบริโภคนิยมที่ถือวัตถุ ถือความร่ำรวยเป็นใหญ่ได้อย่างดียิ่ง ส่วนคุณธรรม จริยธรรมนั้นเป็นเรื่องรอง โดยเฉพาะ “คนชั้นกลาง” ซึ่งประกอบไปด้วย (1) กลุ่มวิชาชีพ เช่น ทนายความ วิศวกร ฯลฯ (2) กลุ่มคนที่อยู่ในระบบการผลิตแบบตลาดอย่างเข้มข้น เช่น กลุ่มคนที่ทำงานบริษัทต่าง ๆ ทำอาชีพค้าขาย หรือผู้ที่มีกิจการของตัวเอง และ (3) กลุ่มคนที่ทำงานภาคบริการ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มี “อุดมการณ์” “อุดมคติชีวิต” โดยมุ่งที่ความร่ำรวยเป็นหลัก และจิตคามรามเทพ สามารถตอบสนองความต้องการของคนเหล่านี้ได้ ข้อสังเกตคือชื่อรุ่นของจิตคามรามเทพซึ่งเป็นการสะท้อน ‘อุดมการณ์’ แบบคนชั้นกลางได้อย่างชัดเจนเช่นรุ่นทรัพย์วิเศษ, ทวีโภคทรัพย์, มหาโชค, มั่งมีทรัพย์, รวยล้นเหลือ, รวยไม่เลิก, มหาเศรษฐีพันล้าน, รวยทันใจ เป็นต้น ดังคำกล่าวที่ว่า “ลัทธิจิตคามรามเทพนั้นไม่มีหลักจริยธรรม ซึ่งค่อนข้างคล้ายกับลัทธิความเชื่อของคนชั้นกลางสมัยใหม่ที่อิงกับศีลธรรม จริยธรรมน้อย อิงกับกฎหมายเพียงอย่างเดียวก็ถือว่าเพียงพอ” (วิภา จิรภาไพศาล, 2550, น. 86)

4.3 แนวทางในการแก้ไข

ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากจิตคามรามเทพนั้น แม้ว่า จะส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทยโดยรวม และส่วนมากเป็นผลกระทบที่เป็นด้านลบ เพราะเหตุการณ์ต่าง ๆ ล้วนเป็นไปเพื่อความโลภ ความโกรธ และความหลงมกมาย จนกลายเป็น “วิกฤตศรัทธา” ของพระพุทธศาสนานั้น คือพุทธศาสนิกชนมีความรู้สึกไม่มั่นใจในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในพระสงฆ์จนอาจทำให้หมดความศรัทธาเสื่อมความเลื่อมใสได้ในที่สุด ดังนั้นในฐานะพุทธศาสนิกชนทั้งปวง (บรรพชิตและคฤหัสถ์) ต้องมองเห็นประโยชน์และเรียนรู้จากข้อผิดพลาดของตนเองจากปรากฏการณ์นี้ นั่นคือต้องมองเห็นว่า ปรากฏการณ์จิตคามรามเทพนี้เป็นเหมือนสัญญาณเตือนภัย เป็นเสียงปลุกที่จะทำให้ชาวพุทธตื่นขึ้นมาพิจารณาตนเองว่า สิ่งที่เราประพฤติปฏิบัตินั้นถูกต้องหรือเปล่า เป็นพระพุทธศาสนาจริงหรือไม่ ถ้าถูกต้องแล้วปรากฏการณ์นี้เกิดจากอะไร และถ้าไม่ถูกต้องจะต้องแก้ไขอย่างไร ซึ่งในประเด็นนี้พระธรรมปิฎกได้แสดงทัศนะไว้ว่า

ถ้าเราถือเอาประโยชน์อย่างนี้ได้ชั่วร้ายก็จะกลายเป็นดีเพราะทำให้เราตื่นขึ้นมา และเกิดการแก้ไขปรับปรุงดีกว่าจะไม่มีเหตุการณ์อย่างนี้ เพราะถ้าไม่มีเหตุการณ์อย่างนี้ หากว่าเรามีความเชื่อและการประพาศติดอยู่ เราก็จะหลงผิดต่อไปโดยไม่รู้ตัว ในที่สุดความเลื่อมก็จะมาถึง กลายเป็นความหายนะ และความพินาศเหมือนคนที่หลับไหลอยู่ถูกกระแสน้ำพัดพาจนกระทั่งไหลไปตกเหวตายไม่รู้ตัว แต่ถ้าในระหว่างนั้นกระแสน้ำพัดไปสะดุดอะไรเข้าทำให้ตื่นขึ้นมาอย่างอาจเอาตัวรอดพ้นคืนชีวิตได้ จึงนับว่าเป็นประโยชน์ เพราะฉะนั้นเมื่อดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ถ้ามีโยนิโสมนสิการรู้จักพิจารณา ก็หาประโยชน์ได้ สามารถทำให้เรื่องร้ายกลายเป็นดีได้ประโยชน์อย่างน้อยก็ทำให้เราตื่นขึ้นมา แต่ถ้าเหตุการณ์ร้ายเกิดขึ้นแล้วเรายังหลับอยู่ต่อไปไม่แก้ไขก็น่าเสียดาย เพราะจะทำให้ชั่วร้ายนั้นเป็นชั่วร้ายที่สมบูรณ์แล้วร้ายยิ่ง ๆ ขึ้นไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540, น. 9-10)

ดังนั้น ประเด็นต่อมาไม่ใช่ปัญหาว่าจตุคามรามเทพดีหรือไม่ดี แต่เป็นประเด็นที่ว่าเราในฐานะที่เป็นชาวพุทธจะดำรงตนอย่างไรท่ามกลางกระแสจตุคามรามเทพนี้ และจะทำอย่างไรจึงจะเพิ่มพลังของพุทธศาสนาและนำกลับคืนมาสู่สังคมของเรา โดยแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้พุทธศาสนิกชนต้องร่วมมือกันและทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง โดยเฉพาะพระสงฆ์ต้องคอยให้คำแนะนำสั่งสอนในทางที่ถูกต้องเช่น การเทศนาหรือการตอบปัญหาเกี่ยวกับจตุคามรามเทพผ่านสื่อต่าง ๆ เช่นวิทยุ และโทรทัศน์ (พระเทพวิสุทธิกวี, สัมภาษณ์, อ่างแล้ว) พระราชบัญญัติรังสีมีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า พระสงฆ์ต้องสั่งสอน ต้องบอกให้ถูกวิธี แนะนำให้คนที่หลงผิดให้ค่อย ๆ มีความเห็นที่ถูกต้อง

ในส่วนของคฤหัสถ์ชี้ให้เห็นว่า อะไรคือที่พึ่งที่แน่นอน ที่ประเสริฐ อะไรคือที่พึ่งชั่วคราว และนอกจากแนะนำแล้วต้องปฏิบัติให้เห็นด้วย คือ พระสงฆ์ต้องไม่ไปร่วมกับเขา ต้องถอนตัวออกมา อย่าเห็นแก่ได้ และอย่าไปเอามาแจกลูกศิษย์ลูกหา ไม่ใช่ว่าสอนเขาให้เลิก แต่เราก็ยังทำ แต่ถ้ามองในแง่กฎหมายก็แล้วแต่ใครจะเชื่อเราเป็นพระสงฆ์ก็ต้องแนะนำให้ถูกต้องตามหลักการพึ่งพาตนเอง นี่เรื่องสำคัญพึ่งพาสติปัญญา อย่างมีเหตุมีผล ซึ่งจะทำให้ญาติโยมมีสติรู้จักคิดขึ้นมา ซึ่งจะทำให้รู้ว่าพระพุทธศาสนาสอนให้คนรู้จักพึ่งพาตนเองไม่ใช่ให้พึ่งพาสິงภายนอก (พระราชบัญญัติรังสี, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2552)

พระครูปลัดสุวัฒนวราจารย์ เห็นว่าแนวทางในการแก้ไขนั้น คือ เมื่อรู้ว่า สิ่งที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์จตุคามรามเทพขึ้นนั้นคือ พุทธศาสนิกชนขาดปัญญา ขาดความรู้ในหลักธรรม

ทางพระพุทธศาสนาดังนั้นสิ่งที่ต้องทำ คือ การให้ปัญญาโดยการแนะนำสั่งสอนให้เข้าใจในสิ่งที่ถูกต้องที่เป็นหลักการทางพระพุทธศาสนาและต้องตั้งสติให้รู้เท่าทันในกระแสต่าง ๆ

เมื่อรู้ว่าเขาขาดปัญญาเราก็ควรที่จะนำอะไรมาแนะนำมาชี้แจงให้เขาเข้าใจตั้งแต่เริ่มแรก ว่าจตุคามรามเทพแท้จริงเป็นอย่างไร ทั้งประวัติและฐานะต้องเอาให้ชัดเจน เป็นบุรพมหากษัตริย์ สวรรคตแล้วเป็นเทพรักษาพระธาตุ แล้วควรที่จะสอนเรื่องเทพให้เข้าใจตามหลักพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง ทั้งเรื่องการประพฤติปฏิบัติ. . . ดังนั้น กระแสคือกระแส อะไรคือหลักธรรมของพระพุทธองค์ ดังนั้นต้องตั้งสติให้มาก ย้อนถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ การกระทำทุกอย่างย่อมเกิดผล เราทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว ต้องเชื่อในกรรมของตนเองซึ่งเป็นเรื่องหลักของพระพุทธศาสนา (พระครูปลัดสุวัฒนวราจารย์ , สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2552)

นอกจากนั้น แนวทางในการแก้ปัญหา ก็คือการร่วมมือกันของผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดย รองศาสตราจารย์ ดอกเตอร์ วัชรระ งามจิตจรเจริญ ได้เสนอแนวทางไว้ว่า คณะสงฆ์ อาณาจักร (รัฐบาล) และประชาชน โดยต้องร่วมมือกันในการปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยมและความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน และประชาชนเองต้องค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวเองด้วย นอกจากนี้ ยังควรมีหน่วยงานสำหรับตรวจสอบการสร้างวัตถุมงคลต่าง ๆ ที่เป็นพุทธพาณิชย์ว่ากระทำถูกต้องหรือไม่ มีวัตถุประสงค์ในการสร้างอย่างไร และราคายุติธรรมหรือไม่

ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่มต้องร่วมมือกัน คือคณะสงฆ์ รัฐบาล ประชาชน เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจาก 3 กลุ่มนี้ไม่ได้ร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา วิธีในการแก้ไขปัญหาคือต้องเริ่มจากวิธีปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมที่ถูกต้องก่อน ถ้าคณะสงฆ์และรัฐบาลร่วมมือกันในการปลูกฝังอบรมเผยแผ่ความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า คืออะไร เป็นอย่างไร และให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา คนที่จะมาลุ่มหลงเกี่ยวกับเรื่องพวกนี้ก็จะมีน้อยลงมาก. . . ต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนอาจจะบรรจุลงในหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งทางโลกและทางธรรมเลยก็ได้ การการรณรงค์ต่าง ๆ ให้เข้าใจในวิธีปฏิบัติต่อเครื่องรางของขลังเหล่านี้ และต้องมีการตรวจสอบและป้องกันการทำพุทธพาณิชย์ด้วย. . . ดังนั้น เรื่องการศึกษาหรือการเมืองค์กร กลไกขึ้นมาตรวจสอบดูแลจะช่วยให้ (วัชรระ งามจิตจรเจริญ, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2552)

ทวิวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ มีแนวทางในลักษณะคล้ายกันว่า ชาวพุทธทุกคนโดยเฉพาะพระสงฆ์ต้องแนะนำสั่งสอนหลักธรรมที่แท้จริงและต้องมีความมั่นคงในหลักการทางพระพุทธศาสนา

พระสงฆ์ต้องสอนต้องหันกลับมาหาหลักซึ่งเป็นคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า เมื่อเรายืนหยัดอยู่ในหลักศีลธรรมในทางพระพุทธศาสนา หลักการพึ่งตนเอง หลักจริยธรรม หรือเศรษฐกิจแบบแนวพุทธ เราก็จะไม่หลงมกมาย ไม่ไปพึ่งอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอก ไม่หวังรวยทางลัด ไม่หวังลาภลอย ต้องพึ่งความรู้ความสามารถทั้งในเชิงโลกุตระคือความพ้นทุกข์ และเชิงโลกียะคือการประกอบสัมมาอาชีวะ ซึ่งให้ฐานในทางเศรษฐกิจแก่ครอบครัว และแก่ชุมชนที่มั่นคงกว่า (ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวินวัฒน์, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2552)

อาจารย์เสาะ เจริญพร(สัมภาษณ์, อ่างแล้ว) มองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์จุดคานารวมเทพนัน ต้องแก้ที่โครงสร้างของสังคมไทย เพราะปรากฏการณ์จุดคานารวมเทพนันเป็นแค่เพียงพื้นผิวเท่านั้น

ดังนั้น จากแนวทางการแก้ไขปัญหาจากปรากฏการณ์จุดคานารวมเทพในสังคมไทย ผ่านนักวิชาการต่าง ๆ สรุปได้ว่า

1. พระสงฆ์ต้องให้คำแนะนำสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจในหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และต้องอธิบายให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจว่า ควรทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมเกี่ยวกับปรากฏการณ์จุดคานารวมเทพที่เกิดขึ้น
2. พุทธศาสนิกชนต้องพยายามแสวงหาความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องด้วยตัวเอง เพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง
3. หน่วยงานของรัฐบาลต้องคอยให้ความช่วยเหลือในการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยม และความเชื่อที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน และควรมีหน่วยงานในการตรวจสอบการสร้างวัดมุงคตต่าง ๆ

จากแนวทางในแก้ไขปัญหทั้ง 3 ประการทำให้เห็นว่า พระสงฆ์และคฤหัสถ์นั้นต้องร่วมมือกันในการแก้ปัญหา และการจะทำงานรวมกันได้นั้น ต้องยึดหลักความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน นั่นคือ หลักความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนที่มุ่งเน้นความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในฐานะผู้ให้ (ทายก) และผู้รับ (ปฏิบัติก) โดยสิ่งที่พระสงฆ์ต้องให้ก็คือ ธรรมะหรือธรรมทาน ส่วนพุทธศาสนิกชนก็ให้ อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของคือ ปัจจัย 4 ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช (อง.ทุก.อ. 2/142/68) และระหว่างการทำทั้งสองอย่างนี้ ธรรมทานถือว่าเป็นยอดแห่งการให้ทุกอย่างดังพุทธพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ทาน 2 อย่างนี้ คือ (1) อามิสทาน (2) ธรรมทาน บรรดาทาน 2 อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ การจำแนก 2 อย่างนี้ คือ(1) การจำแนกอามิส (2) การจำแนกธรรม บรรดาการจำแนก 2 อย่างนี้การจำแนกธรรมเป็นเลิศ การอนุเคราะห์ 2 อย่างนี้

คือ (1) การอนุเคราะห์ด้วยอามิส (2) การอนุเคราะห์ด้วยธรรม บรรดาการอนุเคราะห์ 2 อย่างนี้ การอนุเคราะห์ด้วยธรรมเป็นเลิศการบูชาญัตถุ 2 อย่างนี้ คือ (1) การบูชาญัตถุด้วยอามิส (2) การบูชาญัตถุด้วยธรรม บรรดาการบูชาญัตถุ 2 อย่างนี้ การบูชาญัตถุด้วยธรรมเป็นเลิศ (ขุ.อิติ. 25/100/477)

ดังนั้น พระภิกษุสามเณรจะต้องให้ธรรมเป็นธรรมทาน จะให้โดยพูดก็ตาม ไม่ต้องพูดก็ตาม และญาติโยมก็ต้องอุปถัมภ์โดยการให้ไทยธรรมต่าง ๆ ดังนั้นหลักการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องรู้และเข้าใจ และหลักความสัมพันธ์นี้พระพุทธรเจ้าได้ตรัสไว้ในหลักแห่งทศ 6 ประการ ดังนี้

กุลบุตร (พุทธศาสนิกชน) พึงบำรุง สมณและพรหมณ์เป็นทิศเบื้องบน โดยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา
2. จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา
3. จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
4. เปิดประตูต้อนรับ
5. ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพ

สมณและพรหมณ์เมื่อได้รับการบำรุงจากกุลบุตรโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยหน้าที่ 6 ประการ คือ

1. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม
4. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
5. อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
6. บอกทางสวรรค์ให้ (ที.ปา. 11/272/216)

ดังนั้น หลักความสัมพันธ์นี้สรุปได้ว่า หน้าที่ของพระสงฆ์ 6 ประการนี้ เป็นเรื่องของการปฏิบัติที่ต้องทำด้วยเมตตากรุณา เน้นไปในเรื่องการสอน การให้ธรรม และต้องถือว่านี้คือหน้าที่ที่แท้จริงที่พระสงฆ์ต้องกระทำ ไม่ว่าจะได้ปัจจัยหรือไม่ก็ตาม ถ้าพระสงฆ์ไม่ทำหน้าที่อย่างนี้หรือทำเพราะเห็นแก่อามิสเป็นใหญ่ก็แสดงว่าเกิดความวิปริตผันแปรขึ้น ผิดจากหลักความสัมพันธ์ต่อกันแบบธรรมทาน และอามิสทานที่แท้จริง เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่เราจะต้องคอยตรวจตรา ถ้าพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ยังอยู่ในคำสอนของพระพุทธรเจ้า โดยปฏิบัติหน้าที่ต่อกันอย่างถูกต้องตามหลักที่ว่ามานี้ ก็จะรักษาระบบความสัมพันธ์แบบบุญกุศลไว้ได้ พระพุทธศาสนาจะไม่มีทางเสื่อม

และยังถูกต้องตามหลักสังคหธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า อุ่มชูโลกไว้เหมือนลิ้มสลักเพลาคุมรถที่แล่นไป และเป็นเหตุให้มารดาบิดาได้รับการบูชาจากบุตร ดังพุทธพจน์ว่า

ทาน (การให้) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ในโลกนี้ และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ่มชูโลกเหมือนลิ้มสลักเพลาคุมรถที่แล่นไปไว้ได้ฉะนั้น (ที.ปา. 11/273/218)

กล่าวโดยสรุป พุทธศาสนิกชนทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์ต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งถือว่า เป็นการปฏิบัติธรรมอีกทางหนึ่ง ดังที่ หลวงพ่อพุทธทาสกล่าวไว้ว่า “การปฏิบัติธรรม คือการทำหน้าที่” (พุทธทาสภิกขุ, 2545, น. 56) นั่นคือ ฝ่ายคฤหัสถ์ต้องประพฤติตนเป็นพุทธบริษัทที่ดี ดำรงตนอยู่ในอุบาสกธรรม หรือองค์คุณของอุบาสก อุบาสิกา 5 ประการที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในจัตถกาลสูตรว่า

1. มีศรัทธา เชื่อมีเหตุผล มั่นใจคุณพระรัตนตรัย
2. มีศีล อย่างน้อยดำรงตนได้ในศีล 5
3. ไม่ถือมงคตื้นขาว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล มุ่งหวังผลจากการกระทำ มิใช่จากโชคลาง หรือสิ่งที่ตื่นกันไปว่าขลังศักดิ์สิทธิ์
4. ไม่แสวงหาทักษิณยานอกหลักคำสอนนี้
5. เอาใจใส่ทะนุบำรุงและช่วยกิจการพระพุทธศาสนา (อภ. ปญจก. 22/175/292

ธรรม 5 ประการนี้ แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติของอุบาสกและอุบาสิกาที่ดี แต่เท่าที่ผ่านมา เมื่อกระแสจิตคามรามเทพเกิดขึ้นดูเหมือนว่า จะไม่มีใครใส่ใจคุณลักษณะ 5 ประการนี้ โดยเฉพาะข้อ 3 และข้อ 4 คือ “ตื่นขาวมงคล ถือโชคลาง ตื่นขาวเรื่องขลังศักดิ์สิทธิ์ และหวังผลจากโชคลางของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่หวังผลจากการกระทำ (ไม่หวังผลจากการกรรม) สุดท้ายจึงนำไปสู่การแสวงหาที่พึ่งอื่นพระพุทธศาสนา” ดังนั้น ถ้าหากรู้หลักการนี้แล้วการตื่นขาวเรื่องจิตคามรามเทพย่อมไม่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างแน่นอน

ฝ่ายบรรพชิต คือ พระสงฆ์ ต้องรู้จักพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ มีคุณสมบัติที่ดี เข้าใจหลักพระพุทธศาสนา และสามารถสั่งสอนคนอื่นได้ กล่าวโดยสรุป พระภิกษุสามเณรต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ 3 ประการ คือ

1. คุณสมบัติภายในตัวเองคือ มีความรู้ ความเข้าใจหลักพระพุทธศาสนา และประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามธรรม
2. คุณสมบัติที่จะปฏิบัติต่อผู้อื่นคือ มีความรู้ความสามารถและมีน้ำใจที่จะบอกกล่าวแนะนำชี้แจงสั่งสอนหลักธรรม หลักพระศาสนาแก่ผู้อื่น

3. คุณสมบัติที่จะปฏิบัติต่อพระศาสนาคือมีสามารที่จะแสดงหลักการของพระพุทธศาสนา แก้ไขการบาคำสอนที่ผิดพลาด และคำกล่าวร้ายต่าง ๆ ให้สำเร็จได้โดยถูกต้อง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540, น. 75)

ถ้าพระสงฆ์มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ ย่อมสามารที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องจตุคามรามเทพนี้ได้อย่างถูกต้อง เพราะพระพุทธศาสนาเองไม่ได้ปฏิเสธการมีอยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพ และเทวดาทั้งหลาย เพียงแต่ปฏิเสธที่จะให้ความสำคัญต่อการมีอยู่ของสิ่งเหล่านั้น และชี้ให้เห็นว่า การหวังพึ่งอำนาจของเทพ หรือเทวดานั้นไม่ใช่ที่พึ่งที่ถูกต้อง และไม่สามารถหลุดพ้นจากทุกข์ได้ ดังนั้นพระสงฆ์จึงควรชักนำผู้ที่นับถือจตุคามรามเทพให้หันมานับถือพุทธธรรม นับถือพระรัตนตรัย แนะนำหลักปฏิบัติต่อจตุคามรามเทพที่ถูกต้องให้ โดยใช้เป็นเครื่องเตือนใจให้ทำแต่ความดี ไม่เบียดเบียนตนเอง และคนอื่น ซึ่งทำให้เกิดมีประโยชน์ ดังนี้

1. ช่วยปลดปล่อยจิตใจ บำรุงขวัญ
2. ช่วยให้เกิดกำลังใจ
3. ช่วยให้เกิดความมั่นใจ
4. ใช้ตั้งศรัทธาของมวลชนที่มีต่อจตุคามรามเทพ เข้าสู่พระพุทธศาสนา

(พระประเสริฐ ชุตินฺธโร, 2543, น. 1)

ดังนั้น การชักนำผู้ที่เชื่อในจตุคามรามเทพให้หันกลับมาสู่พระพุทธศาสนาตามวิธีการดังกล่าว จึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่พระสงฆ์มีต่อตนเอง ผู้อื่น และพระพุทธศาสนาโดยรวม ส่วนการที่จะกระทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์นั้น ทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์ต้องดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท มีสติอยู่ตลอดเวลา และทุกสถานที่ หรือการสำรวจระวัง ไม่ให้ความเสียหายเกิดขึ้น และหาโอกาสในการทำความดีงามให้เกิดขึ้น ซึ่งเมื่อทำได้อย่างนี้ย่อมได้ชื่อว่า เป็นพุทธศาสนิกชนที่สมบูรณ์

จากแนวทางแก้ไขเบื้องต้น ผู้วิจัยมองว่า สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การประพฤติปฏิบัติตนของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเอง ไม่ว่าจะโดยโครงสร้างของคณะสงฆ์ หรือของรัฐบาลจะเป็นอย่างไร มีประสิทธิภาพหรือย่อหย่อน แต่หากพระภิกษุแต่ละรูปมีความประพฤติที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยสมควรแก่สมณะสาธูปปัญหาต่าง ๆ ย่อมจะได้รับการแก้ไขง่ายยิ่งขึ้น ดังนั้นพระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยให้ถูกต้องครบถ้วน และเคร่งครัด โดยเฉพาะการรักษาสิกขาบทจำนวน 227 ข้อให้ครบถ้วน ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง ไม่ให้ต่างพร้อย ต้องยึดมั่นในกฎเกณฑ์และกติกาสงฆ์อย่างเคร่งครัด เพราะการรักษาพระธรรมวินัยก็คือ การรักษาพระพุทธศาสนา และพระธรรมวินัยยังเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า ดังมีพระพุทธพจน์ตรัสแก่พระอานนท์เถระไว้ว่า

อานนท์บางที่พวกเธออาจจะคิดว่า ‘ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา’ ข้อนี้พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย (ที.ม.10/216/164)

ดังนั้น การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระสงฆ์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดก่อนที่จะไปสั่งสอนพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย เพราะถ้าหากพระสงฆ์ไม่มีความรู้และความประพฤติที่สมบูรณ์ตามพระธรรมวินัย ย่อมไม่สามารถสั่งสอนคนอื่นให้มีความเลื่อมใสศรัทธาได้ และพระธรรมวินัยยังเป็นกฎระเบียบต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล และแม้ในปัจจุบันจะมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เพิ่มเติมเข้ามา เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปกครองต่าง ๆ ในสังคมไทย แต่พระราชบัญญัตินั้นก็อิงอยู่กับหลักพระธรรมวินัย เพื่อความถูกต้องในการปฏิบัติของพระสงฆ์ และเพื่อความเจริญในไตรสิกขาของพระสงฆ์เท่านั้น ไม่ได้บัญญัติแยกต่างหากจากพระธรรมวินัย ดังนั้น พระธรรมวินัยจึงเป็นหัวใจหลักในการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไป ดังที่พระธรรมปิฎกได้กล่าวไว้ว่า

ถ้าจัดการปกครอง จัดระเบียบพระสงฆ์และวัดวาอารามให้เป็นเครื่องกำกับหรือเกื้อหนุนให้พระเถระได้ศึกษาเล่าเรียนธรรมวินัยจนมั่นใจได้ว่า พระเถระเหล่านั้นจะเจริญอกงามในศีล สมาธิ และปัญญา และสามารถสั่งสอนประชาชนให้รู้ ให้เข้าใจ ประพฤติปฏิบัติในทาน ศีล ภาวนา ดำเนินชีวิตให้ดีงามและช่วยกันสร้างสรรค์สังคมได้ ก็พูดได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์และการจัดตั้งวางระเบียบคณะสงฆ์นั้นประสบความสำเร็จ (พระธรรมปิฎก (ป.อ ปยุตฺโต), 2545, น. 68)

ดังนั้น จะเห็นว่า โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์หรือรัฐบาลย่อมไม่สำคัญหากเทียบกับว่า พุทธศาสนิกชนทั้งพระสงฆ์และฆราวาส ได้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง เพราะปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นส่วนใหญ่เป็นการกระทำของพุทธศาสนิกชนบางคน บางกลุ่มในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่ใช่พุทธศาสนิกชนทั้งหมด ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยมองว่า เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ดีที่สุด ไม่ว่าจะปัญหาเกี่ยวกับจตุคามรามเทพ หรือปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติของพระสงฆ์ในประเด็นต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมเช่น การเล่นการพนัน ค้ายาเสพติด ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น ส่วนโครงสร้างของสถาบันต่าง ๆ ในสังคมไทยนั้นเป็นเพียงส่วนประกอบเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการดูแล และปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาเท่านั้น และประการสำคัญที่สุดคือ พุทธศาสนิกชนต้องดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท ไม่ขาดสติ ไม่เผลอ ไม่เลินเล่อ เผลอสติ ไม่ปล่อยปละละเลย มีความระมัดระวังที่จะไม่ทำเหตุแห่งความผิดพลาดเสียหาย และไม่ละเลยโอกาสที่จะทำเหตุแห่งความดีงามและความเจริญ (พระพรหมคุณาภรณ์

(ป.อ. ปยุตฺโต), 2551, 534) โดยความไม่ประมาทนั้นเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนาเพราะเป็นหลักที่รวมพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศตลอดเวลา 45 ปีไว้ด้วยกันนั้น ดังปัจฉิมโอวาทที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลาย สังฆารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดาเธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด” (ที.ม.10/128/167) หรือภาษิตของพระขทิวงนิยเวตเถระว่า “หน้าที่ที่ควรทำให้ถึงพร้อมมีทานและศีลเป็นต้น ท่านทั้งหลาย โปรดทำให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิดนี้เป็นคำสั่งสอนของอาตมา” (ขุ.เถร.26/658/452)

นอกจากนั้น ความไม่ประมาทยังมีอานิสงส์มากมายสุดคณานับดังพุทธพจน์ว่า “เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นไปเพื่อประโยชน์มากเหมือนความไม่ประมาทนี้ ความไม่ประมาทย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์มาก” (อญ.เอกก. 20/85/15) และมีประโยชน์ในฐานะต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นธรรมที่ยึดประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ในภายหน้าไว้ได้ (ส.ส. 15/128/151)
 2. เป็นเหตุให้ได้อายุ ความไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ สวรรค์ ความเกิดในตระกูลสูง และความยินดีต่าง ๆ (ส.ส. 15/128/151)
 3. ความไม่ประมาท เป็นทางเพื่อความดับสนิทสำหรับบุคคลผู้ประมาท (ม.ม. 12/87/80)
 4. เป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสังขาร (อญ.เอกก. 20/115/18)
 5. เป็นเหตุให้บรรลุสัมโพธิญาณอันเป็นแดนเกษมจากโยคะที่ยอดเยี่ยม (อญ.ทุก. 20/5/61)
 6. ความไม่ประมาท เป็นทางแห่งอมตะ ผู้ไม่ประมาทชื่อว่าย่อมไม่ตาย ส่วนผู้ที่ประมาทนั้นเปรียบเหมือนคนตายเพราะความประมาทเป็นทางแห่งความตาย (ขุ.ธ. 25/21/31)
- ความไม่ประมาทมีอานิสงส์มากมาย ดังที่ยกตัวอย่างมาแล้วนี้ โดยเฉพาะข้อที่ 6 นับว่า เป็นที่รวมแห่งอานิสงส์ของความไม่ประมาททุกอย่าง ดังนั้น ผู้ที่ไม่อยากตายทั้งที่มีลมหายใจ จึงควรทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมในกิจต่าง ๆ ทั้งประโยชน์ของตนเองและผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินชีวิตในปัจจุบันยิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาทตั้งตนอยู่ในฐานะ 8 ประการ โดยแบ่งเป็นฐานะที่ไม่ควรประมาท 4 ประการ คือ

1. ละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต และอย่าประมาทในการละกายทุจริตบำเพ็ญกายสุจริตนั้น

2. ละวจีทุจริต บำเพ็ญวิสุจริต และอย่าประมาทในการละวจีทุจริตบำเพ็ญวิสุจิตนั้น
3. ละมโนทุจริต บำเพ็ญมโนสุจริต และอย่าประมาทในการละมโนทุจริตบำเพ็ญมโนสุจิตนั้น
4. ละมิจฉาทิฎฐิ บำเพ็ญสัมมาทิฎฐิ และอย่าประมาทในการละมิจฉาทิฎฐิบำเพ็ญสัมมาทิฎฐินั้น (อง.จตุกก. 21/116/178-179)

ความไม่ประมาทในฐานะที่ต้องมีสติเครื่องรักษาใจโดยสมควรแก่ตน หรือความไม่ประมาทในการรักษาจิตของตนอีก 4 ประการ คือ

1. จิตของเราอย่ากำหนดในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความกำหนด
2. จิตของเราอย่าขัดเคืองในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความขัดเคือง
3. จิตของเราอย่าหลงในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความหลง
4. จิตของเราอย่ามัวเมาในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความมัวเมา (อง.จตุกก. 21/117/179)

โดยความไม่ประมาทในฐานะ 8 ประการนี้ เมื่อได้บำเพ็ญบริบูรณ์แล้วย่อมมีอานิสงส์ คือ 4 ประการแรกทำให้เป็นผู้ที่ไม่กลัวความตายที่จะมาถึงในวันข้างหน้า และ 4 ประการสุดท้าย ย่อมทำให้เป็นผู้ไม่หวาดผวา ไม่หวั่นไหว ไม่สะทกสะท้าน ไม่ถึงความสะดุ้ง และไม่หลงเชื่อ แม้เพราะถ้อยคำของสมณะเป็นเหตุ (อง.จตุกก. 21/116-117/179-180) ดังนั้นจะเห็นว่าการไม่ประมาทนั้น มีอานิสงส์อย่างมากในการที่จะทำให้พุทธศาสนิกชนนั้นไม่ตกอยู่ในอำนาจ ความโลภ ความโกรธและความหลง หรือความมัวเมา มีมิจฉาทิฎฐิ ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวพุทธนั้นทำตัวเหินห่างจากพระสัทธรรม แล้วหันไปพึ่งสิ่งภายนอกพระพุทธานุภาพที่เชื่อมีความขลัง มีความศักดิ์สิทธิ์เช่นจตุคามรามเทพ เป็นต้น

ความไม่ประมาทยังเป็นเครื่องปรับให้เกิดความพอดี ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548, น. 24) ได้อธิบายไว้ว่า ถ้ามีความประมาทก็ไม่มีทางพอดี การมีชีวิตสุดโต่งเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง เพราะปล่อยตัว ละเลยไม่มีสติ ไม่ตรวจตรา ไม่ทันต่อเหตุการณ์ มักนิ่งเฉย ทำให้จมอยู่ในปลักแห่งโมหะ ส่วนอีกพวกหนึ่งก็ดิ้นรนพลุ่งพล่าน บีบคั้นกันและกันด้วยทุกข์ภัยจากการแข่งขันแย่งชิง ต้องเร่งรุดไปข้างหน้า เพื่อให้เหนือกว่าคนอื่น ทำให้เอียงไปในข้างที่เร้าร้อนด้วยเพลิงแห่งโลภะและโทสะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะของความประมาท และเป็นความไม่พอดี ดังนั้น จึงต้องนำความไม่ประมาทมาปรับให้พอดี ต้องแก้ไขปัญหาทั้งภายใน และภายนอกตัวเอง คือ ต้องทำจิตใจให้สบายและคอยแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเข้ามาเป็นทุกข์อยู่ภายในใจ พร้อมทั้งก้าวออกไปจัดการกับปัญหาตามเหตุปัจจัย ดังนั้น ความไม่ประมาทจึงถือว่าเป็นเครื่องปรับให้เกิดความพอดีในเรื่องต่าง ๆ ได้ และไม่ทำให้เกิดความสุดโต่งไปข้างที่บีบคั้นและข้างที่ย่อหย่อน